

Tálas Péter

Az európai migrációs válság értelmezési kereteiről¹

A tanulmány egyrészt azt magyarázza el, hogyan tekintsünk a migráció fogalmára, jelenségére, trendjeire és a migrációs válságra, másrészt a 2015-ös migrációs és menekültválság Európán kívüli és Európán belüli okait veszi számba annak érdekében, hogy kapaszkodókat adjon egy realisabb migrációs válságkép kialakításához.

Kulcsszavak: migráció, migrációs fogalmak, migrációs trendek, Európa, 2015-ös migrációs válság, európai migrációs politika

Tálas Péter: A framework for understanding the European migration crisis

This study not only explains how we should approach the concept of migration, the phenomenon itself, its trends and the migration crisis, but also discusses the reasons of the 2015 crisis in order to provide a framework for a more realistic perception of the crisis.

Keywords: migration, concepts of migration, migration trends, Europe, the migration crisis in 2015, European migration policy

A 2015-ben a globális információáramlás korszakában élő európai generációk tagjainak túlnyomó többsége alighanem saját eddigi életének legnagyobb migrációs és menekültválságát érzékelte. A válságérzet nagyságát jól érzékelteti, hogy az Eurobarometer akkori felmérései szerint az Európai Uniót érintő biztonsági kihívások közül szinte valamennyi EU-tagállam társadalma a migrációt helyezte az első helyre,² függetlenül attól, hogy a migráció a valóságban mennyire érintette az adott társadalmat. Az európai biztonsági agendában 2015-ben a migráció kapcsán hasonló fordulatot láthattunk – mint 2004-ben, a madridi terrortámadást követően, vagy 2008-ban, az európai pénzügyi és gazdasági válságot követően –, amikor előbb a terrorizmus, majd a gazdasági biztonság vált az európai társadalmak első számú biztonságpolitikai kihívásává. Jelen tanulmány célja kettős: egyrészt azt kívánja elmagyarázni, hogyan tekintsünk a migrációra és a migrációs válságra, másrészt a 2015-ös migrációs- és menekültválság külső és belső okait kívánja számba venni, hogy ezáltal kapaszkodókat nyújtson egy realisabb migrációs válságkép kialakításához.

¹ A tanulmány a KÖFOP 2.1.1-VEKOP-15-2016-00001 „A közszolgáltatás komplex kompetencia, életpálya-program és oktatás technológiai fejlesztése” című projekt keretében készült.

² Standard Eurobarometer 83. Spring 2015. Public opinion in the European Union. 2015. 05., 14. o.; Standard Eurobarometer 85. Spring 2016. Public opinion in the European Union. 2016. 05., 4. o.

Fogalmi bevezető

Migráción általában a népességnek a közigazgatási vagy politikai határok átlépésével járó egyéni vagy csoportos helyváltoztatását értjük.³ A jelenség sokféleképpen és sok szempontból értelmezhető és tipizálható, a szakirodalom leggyakrabban mégis a motiváció, az irány, az érintett terület és a legalitás szempontjából vizsgálja és értékeli a migrációt. Vagyis a migráció lehet önkéntes vagy *külső tényezők által generált, egyéni vagy csoportos, a lakóhely taszítása* vagy az új terület vonzása miatt kialakuló, *ideiglenes* vagy *tartós, alkalmoszerű* vagy *ismétlődő, elvándorlás* vagy *bevándorlás*, illetve *legális (reguláris)* vagy *illegális (irreguláris)*. Néhány dolgot azonban ehhez hozzá kell tenni. Egyrészt, hogy a típusok éles elhatárolása korántsem könnyű, mert a gyakorlatban ezek általában keverednek. Másrészt, hogy a lakóhely taszításához vagy az új terület vonzásához hasonló okokat, vagy általános értelemben a migráció motivációit a szakirodalom összefoglalóan *push-pull faktorokként* szokta említeni. Harmadrészt, hogy a nemzetközi migráció kapcsán a beutazás és tartózkodás jogszerűsége vagy ellenőrzöttsége szempontjából eltérő fogalomhasználattal találkozhatunk. A köznyelv, de sokszor még a szakirodalom is, általában a *legális–illegális* fogalompárt használja a jogszerűség megítélésre. Jogszerűnek, vagyis legális migrációnak azt nevezzük, amikor a ki- és bevándorlás ellenőrzött keretek között zajlik le, míg illegálisnak a jogszabályok megkerülésével lezajló tevékenységet minősíthetjük. E kategóriák elhatárolásában az állam hatóságainak jelenléte kulcsfontosságú, erre utalnak azok a fogalmak, amelyek a tevékenységet *dokumentáltként* vagy *dokumentálatlanként* írják le. A migrációs szakirodalomban gyakran a *reguláris–irreguláris* kifejezéspárt is használják, az utóbbit a legális migrációtól elkülönülő, azonban nem minden esetben üldözendő magatartásforma jelölésére. A nemzetközi jog például a fenyegetettség miatti kényszervándorlás meghatározott típusait ilyen magatartásnak tekinti.⁴ A fogalomhasználat mögött az a megfontolás is meghúzódik, hogy a beutazás/tartózkodás mint magatartás lehet ugyan jogellenes, azonban annak elkövetője, a személy nem.⁵ Vagyis a sajtóban és a kormányzati kommunikációban rendszeresen használt „illegális migráns” kifejezés jogilag értelmezhetetlen. Ráadásul a jogszerűtlen beutazásból is származhat jogszerű, de irreguláris tartózkodás (például menedékkérelem elbírálása miatt), s megfordítva: a jogszerű jelenlét is válhat irregulárisá, ha annak jogi feltételei megszűnnek.

³ Hautzinger Zoltán – Hegedűs Judit – Klenner Zoltán: *A migráció elmélete*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014, 5–7. o.

⁴ Ennek feltételeiről lásd: 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről, [online]. Forrás: Net.jogtar.hu [2017. 04. 19.].

⁵ Hautzinger et al.: *i. m.*, 17–18.

1. táblázat: A migráció alapfogalmai

Migráció			
	Nemzetközi		Országon belüli
Magatartás	Legális/reguláris	Illegális/irreguláris	
	A jogszabályoknak megfelelő, egy évnél hosszabb távollét/jelenlét, legális migráció (Legal migration)	Illegális migráció (Illegal migration)	Kényszmigráció (Forced migration)
Személy	Reguláris	Irreguláris	
	Munkavállaló, család-egyesítő, diák, nyugdíjas stb., reguláris migráns (Regular migrant)	Dokumentumok nélküli külföldi, irreguláris migráns (Undocumented foreigner, irregular migrant)	Menekült (Refugee)

Forrás: Nagyboldizsar.hu

A közbeszéd és a jog Magyarországon is eltérő fogalmakat használ a migráció kérdésköre kapcsán. A magyar jog például nem ismeri, nem használja a migráns, az illegális migráns, vagy a bevándorló szavakat, így ezek inkább szociológiai, köznyelvi fogalmak. A politikai közbeszéd azokat a személyeket nevezi migránsnak, akik elhagyják hazájukat vagy szokásos tartózkodási helyüket azért, hogy letelepedési szándékkal egy másik országba menjenek. Illegális migráns kifejezés alatt a közbeszéd azt a Magyarországon jogszerűtlenül tartózkodó külföldit érti, aki szükséges úti okmányok nélkül indult el hazájából. Bevándorlóként pedig a hétköznapi szóhasználat azokat a migránsokat emlegeti, akik már hosszabb ideje tartózkodnak választott országukban.

A magyar törvények és jogszabályok a *külföldi* (nem magyar állampolgár), a *hontalan* (akit egyetlen állam sem ismer el állampolgárának) és a *menekült* kifejezéseket használják.⁶ Utóbbin a jog olyan személyt ért, aki faji, vallási, nemzetiségi, vagy politikai üldöztetés miatt lakhelyének országán kívül tartózkodik, és az 1951-es genfi egyezménynek, illetve 1967-es kiegészítésének meghatározása alapján saját államának védelmét nem tudja igénybe venni.⁷ Ismeri és használja a magyar jog a *menedékkérő* fogalmát is. Minden menekültet mindaddig menedékerőnek kell tekintenünk, amíg az állam, amelyhez fordult, el nem ismeri menekültnek, vagyis jogerős döntés nem születik előterjesztett menedékkérelméről. A menedékkérő személy a magyar hatóság menekültügyi eljárása során – amennyiben

⁶ 2007. évi LXXX. törvény a menedéjogról. I. Fejezet, Értelmező rendelkezések, [online]. Forrás: Net.jogtar.hu [2017. 04. 19.].

⁷ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet. I. Fejezet, 1. cikk, továbbá Menekültügyi eljárás. Alapfogalmak. Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, [online]. Forrás: Bmbah.hu [2017. 04. 19.].

nem utasítják el kérelmét – négy típusú menedékjogot (státuszt) kaphat: menekültté, oltalmazottá, menedékessé vagy befogadottá válhat.

Menekült az a személy lehet, akit faji, vallási, nemzetiségi, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása vagy politikai meggyőződése miatt hazájában üldöztetést szenvedett el, vagy ilyen üldöztetéstől megalapozottan fél, az ország területén tartózkodik és menekültstátusz iránti kérelmet terjesztett elő. A család egységének biztosítása érdekében – ha kizáró ok nem merül fel – menekültté válhat a menekült családtagja is (házastársa, kiskorú gyermeke, kiskorú menekült esetén szülője és Magyarországon született gyermeke). A menekültstátusz a magyar állampolgárság megszerzéséig, illetve a menekültstátusz visszavonásig illeti meg a menekültként elismert személyt, s Magyarországon területén való tartózkodásra, a visszaküldés, a kiutasítás és a kiadatás elleni védelemre és kedvezményes honosításra jogosítja fel. A menekültstátusz lényegében a magyar állampolgársággal megegyező jogokkal és kötelezettségekkel jár, de a menekült csupán az önkormányzati választásokon és a helyi népszavazásokon vehet részt, s nem tölthet be olyan munkakört, amely magyar állampolgársághoz kötött. A menekültstátuszt a menekültügyi hatóság legalább háromévente köteles felülvizsgálni.⁸

Oltalmazotti védelmet az a személy kaphat, aki ugyan nem felel meg a menekültté minősítés jogi feltételeinek, de fennáll annak a valós veszélye, hogy a származási országába való visszatoloncolása esetén például halálbüntetés, kínzás, megalázó bánásmód várna rá, vagyis súlyos sérelem érné. A menekültstátuszhoz hasonlóan az oltalmazott családtagjaira is kiterjedhet az oltalmazotti védelem. Az oltalmazottnak nincs választójoga, s nem illeti meg a kedvezményes honosítás sem. Az oltalmazotti státuszt a menekültügyi hatóság szintén legalább háromévente köteles felülvizsgálni.⁹

Menedékessé az a személy válhat, aki olyan tömeges menekülők csoportjába tartozik, akiket az Európai Unió Tanácsa ideiglenes védelemre jogosultnak elismert,¹⁰ illetve hazájukból fegyveres konfliktus, polgárháború, etnikai összecsapás, illetve az emberi jogok általános, módszeres vagy durva megsértése (kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód) miatt menekülni kényszerültek. A menedékesek ideiglenes védelme csak azokra a családtagokra terjeszthető ki, akik más EU-tagállamban kaptak menedékes státuszt. A menedékesekre a Magyarországon tartózkodó külföldiekre vonatkozó feltételekhez hasonló előírások érvényesek. A menedékesek ideiglenes védelme egy évig érvényes.¹¹

Befogadottá azt a személyt nyilvánítja a menekültügyi hatóság, aki sem a menekült, sem az oltalmazotti, sem pedig a menedékes státuszra nem jogosult, de fennáll a veszélye annak, hogy származási országába történő visszatoloncolása esetén faji, vallási vagy nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, illetve politikai meggyőződése miatt üldöztetés veszélyének lenne kitéve, s nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja. A befogadotti státusz egy speciális, egy évre szóló engedély, amely csupán

⁸ Uo., illetve 1989. évi 15. törvényerejű rendelet. III. Fejezet.

⁹ Uo. IV. Fejezet.

¹⁰ A Tanács 2001/55/EK irányelve (2001. július 20.) a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumkövetelményeiről, valamint a tagállamok e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről, [online], 2001. 08. 07. Forrás: Ec.europa.eu [2017. 04. 19.].

¹¹ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet. V. Fejezet.

arra jogosítja fel a külföldit, hogy ideiglenesen Magyarországon maradjon, de nem jogosít fel semmilyen úti okmány birtoklására, csupán tartózkodási engedélyre.¹²

Végül a fogalmak kapcsán vissza kell térnünk tanulmányunk címéhez is. Nevezetesen ahhoz a sokszor vitatott kérdéshez, hogy a 2015-ös válság esetében *migrációs válságról* vagy *menekültválságról* kell-e beszélnünk. Akik ez utóbbi mellett érvelnek, elsősorban arra hivatkoznak, hogy a 2015-ben az Európai Unió területén menedéért folyamodó több mint 1,3 millió ember többsége olyan országokból érkezett (Szíria, Irak), ahol polgárháború, illetve fegyveres harc dúl, vagy elnyomó a politikai rendszer. Nem vitatva ezt az állítást, címválasztásunk kapcsán két dolgot kell jelezni. Egyrészt, hogy akkor tekintjük és tekinthetjük a 2015-ös válságot menekültválságnak, ha az Európa Unióba érkezők többsége megkapja a menedékstátusz valamilyen formáját. Másrészt, hogy mindaddig, amíg elbírálják a 2015-ben beadott menekültkérelmeket (vagyis amíg nem tudjuk, hogy hány személy esetében lett pozitív a döntés), nem tudjuk megállapítani, hogy menekült- vagy migrációs válságról kell-e beszélnünk.

A migrációról általában: kiváltó okok és következmények

A migráció olyan jelenség, amely végigkísérte az emberiség történetét. Az első nagy népvándorlás, melynek során az értelmes ember (*homo sapiens*) benépesítette a Földet, Afrikából indult ki, körülbelül 65 ezer évvel ezelőtt. A két hullámban zajló vándorlás első állomása a legtöbb történész szerint az Arab-félsziget volt, ahonnan azután 60 ezer évvel ezelőtt többfelé folytatódott a folyamat: egyrészt Délkelet-Ázsia (körülbelül 50 ezer éve) és Ausztrália felé (körülbelül 45 ezer éve), másrészt Európa felé (körülbelül 40-43 ezer éve), harmadrészt Közép-Ázsia felé (körülbelül 35 ezer éve), ahonnan azután a Bering-szoroson keresztül benépesült Amerika (körülbelül 15-16 ezer éve).¹³

Az ókorban újabb és újabb népek bukkantak fel a történelem színpadán, amelyek vándorlásaikkal újra és újra „átrendezték” a korabeli világ képét. Ilyen népmozgás volt az asz-szírok, a perzsák és a zsidók vándorlása, továbbá az úgynevezett tengeri népek támadása Krisztus előtt 1200 körül, akik elsöpörték a Hettita Birodalmat és válságba taszították Egyiptomot. Az ókori Európa történetét is vándorló népek alakították: a görögök, a perzsák és a latinok. Ez utóbbiak hozták létre a Római Birodalmat, amelyet szintén a különböző népek (hunok, germánok) vándorlása gyengített és buktatott meg a 4. és a 10. század között.¹⁴

1495 és 1820 között mintegy 10 millió ember került Afrikából és Európából Amerikába (köztük mintegy 8 millió elhurcolt afrikai rabszolga). 1821 és 1920 között – vagyis a 19. századi gyarmatosítás időszakában – Európából mintegy 41 millió, Afrikából 2 millió (köztük még mindig 1 millió rabszolga), Ázsiából pedig csaknem 1 millió ember került Amerikába. Ugyanezekben az években 1 millió ember vándorolt ki Európából Afrikába, 2-3 millió pe-

¹² Uo. V/A Fejezet.

¹³ Genetic Research, [online]. Forrás: Transpacificproject.com [2017. 04. 20.].

¹⁴ Harmat Árpád Péter: Nagy migrációk a történelemben, [online], 2015. 10. 18. Forrás: Tortenelemtanulas.blog.hu [2017. 04. 20.]; Harmat Árpád Péter: Migrációk a történelemben, [online], 2015. 11. 08. Forrás: Tortenelemcikkek.hu [2017. 04. 20.].

dig a távol-keleti gyarmatokra, s ezzel párhuzamosan több százezen kerültek a gyarmatokról Európába.¹⁵

A migráció a 20. század utolsó harmadában vált valóban tömeges és természetes világlajenséggé. A Human Development Report szerint 2000-ben 7,25 millió afrikai élt Európában, 3,1 millió Ázsiában, 1,24 millió pedig Észak-Amerikában, míg 13,18 millió afrikai saját kontinensén belül váltott lakóhelyet. Ugyanebben az időben 15,69 millió ázsiai élt Európában, 9,57 millió Észak-Amerikában, 1,29 millió Óceániában, 1,07 millió pedig Afrikában. 35,49 millió ázsiai saját kontinensén vándorolt más országba. Az európaiak közül 1,33 millió élt Latin-Amerikában, 1,34 millió Afrikában, 8,22 millió Észak-Amerikában, 8,53 millió pedig Ázsiában. Az Európán belüli európai vándorlók száma 2000-ben 31,52 millió, az Észak-Amerikában élő latin-amerikai migránsok száma pedig 19,2 millió.¹⁶

A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a migráció szinte kizárólag akkor vált biztonsági problémává, amikor a célterületen élők nem tudták kezelni azt. Hol azért, mert a migránsok katonailag erősebbek voltak a célterületen élőknel (ez történt a Nyugatrómai Birodalomban a 370-es évektől, az azték birodalomban 1520–21-ben, és az inka birodalomban az 1530-as évek elején), hol pedig egyszerűen azért, mert olyan nagy tömegben érkeztek a migránsok, amit a helyi adminisztráció képtelen volt a normál politika keretei között fogadni és letelepíteni. Döntő többségükben ilyen migrációs válságok alakultak ki a második világháború után szerte a világban. Például a Kelet-Közép-Európából kitelepített 12 millió német miatt 1945–50 között Németországban; 1947-ben a függetlenné váló Pakisztánból és Indiából menekülő 14 millió fő miatt; Indiában a bangladesi függetlenségi háború elől menekülő 10 millió bengáli miatt 1971-ben, illetve Pakisztánban az Afganisztánt a szovjet megszállást követően elhagyó 6,3 millió menekült miatt 1979–80-ban. Hasonló jelenségnek lehettünk tanúi Malawiban az 1976 és 1992 között zajló mozambiki polgárháború elől menekülő 5,7 millió mozambiki miatt, illetve 1992-ben a boszniai háború elől menekülő 2,5 millió muszlim és horvát nemzetiségű miatt Németországban és a volt Jugoszláviával szomszédos országokban.¹⁷ S persze ilyennek kell tekintenünk a 2015-ös migrációs és menekültválságot is, amikor egyetlen év alatt több mint 1,22 millió első alkalommal menedéket kérő érkezett az Európai Unió területére.¹⁸

A történelmi tapasztalatok alapján azt is tudjuk, hogy az emberek migrációjának számos általános motiváló oka van. Ilyen lehet a kedvező természeti feltételek és adottságok kedvezőtlené válása, ami bekövetkezhet az éghajlati viszonyok megváltozásával, illetve természeti katasztrófák vagy geológiai változások nyomán. Lehetnek gazdasági okai a migrációnak, amelyek közül a leggyakoribb az elmaradott területekről a gazdaságilag prosperáló területekre történő migráció, illetve ritkább esetben ipari katasztrófa is lehet az elvándor-

¹⁵ E. Van Den Boogaart – P. C. Emmer: Colonialism and Migration: an Overview. In: P. C. Emmer (ed.) *Colonialism and Migration; Indentured Labour Before and After Slavery*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1986, 3–5. o.

¹⁶ The Economist reports on how immigrants help both the countries they leave and those to which they move, [online], 2009. 10. 21. Forrás: Youtube.com [2017. 04. 21.].

¹⁷ Lydia Depillis – Kulwant Saluja – Denise Lu: A visual guide to 75 years of major refugee crises around the world, [online], 2015. 12. 21. Forrás: Washingtonpost.com [2017. 04. 21.].

¹⁸ Asylum in the EU Member States. Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015. Eurostat, News Release 44/2016, [online], 2016. 03. 04. Forrás: Ec.europa.eu [2017. 04. 21.].

lása oka. Lehetnek olyan társadalmi-szociális okai, mint a túlnépesedés, a családegyesítés, a tanulás vagy a munkavállalás. A 20. század második felében a migráció leggyakoribb oka politikai jellegű volt, vagyis az emberek a hátrányos megkülönböztetés, az elnyomás, az üldöztetés és a fegyveres konfliktusok elől menekültek vagy vándoroltak más területekre, illetve országba. Vagyis a migráció leggyakoribb kiváltó oka legtöbbször valamilyen formában a biztonsággal függött és függ össze.

Napjaink migrációs mozgásainak azonban van néhány olyan fontos és sajátos oka is, amelyek csak részben köthetők a biztonsághoz. A globalizáció folyamata ugyanis felgyorsította és növelte a migrációt, sőt új motivációkkal egészítette ki az emberek tömeges mozgásának igényét. Ilyen új ok a világról beszerezhető információk drasztikus növekedése, ami azt eredményezte, hogy szemben a korábbi történelmi korszakokkal, a migránsoknak ma már nem a bizonytalan ismeretlenbe kell elindulniuk, hanem kiválaszthatják úti céljukat, megtervezhetik az oda való eljutást, sőt felvehetik a kapcsolatot ott élő honfitársaikkal is, akik segíthetnek előkészíteni az újak érkezését. Az információ növekedése és áramlásának globalizálódása következtében a világ különböző térségei között növekvő demográfiai és gazdasági egyenlőtlenségek is láthatóbbá váltak, s ez az új ismeret szintén erős motivációja lett napjaink migrációjának. Miként egyértelműen ösztönzően hatott rá a közlekedés bővülése, felgyorsulása és költségeinek csökkenése, illetve a pénzügyi tranzakciók felgyorsulása és globalizálódása is.

Jöllehet az Európába irányuló, 2015-ös tömeges migrációra az európai közvélemény többsége alapvetően válságként tekint, vagyis negatívan ítéli meg, a migráció valójában olyan jelenség, amelynek előnyei és hátrányai egyaránt vannak. A kibocsátó, többnyire szegényebb országok számára például egyértelműen előny jelent, hogy kevesebb embert kell eltartaniuk, így csökken a rendelkezésükre álló erőforrásokat terhelő nyomás, a migránsok pedig megkeresett jövedelmük egy részét hazautalják. A *The Economist* már idézett összeállítása szerint 2006–2007-ben az Észak-Amerikában élő latin-amerikaiak 36,3 milliárd dollárt, az ázsiaiak 30,1 milliárdot, az európaiak 17,3 milliárdot, az afrikaiak pedig 2,2 milliárdot utaltak haza. 2008-ban a migránsok hazautalásaiból a legnagyobb bevétel öt – korántsem a legszegényebb – országba áramlott: India (45 milliárd dollár), Kína (34), Mexikó (26), a Fülöp-szigetek (18) és Lengyelország (11).¹⁹ A kibocsátó országokat érintő hátrányok között említhetjük a fiatal, munkaképes, jó képességű és képzett populáció elvesztését, a családok szétszakadását, illetve azt, hogy a migráció következtében kiegyensúlyozatlanná válik a társadalmi korfa, és az otthon maradó idősek miatt nő a halálozási ráta. A migráció a befogadó országok számára is számos előnnyel járhat: olcsóbbá válhat a munkaerő, segíthet felszámolni a munkaerőhiányt, betölthetővé válnak a népszerűtlen, képesítést nem igénylő, alacsony presztízsű munkakörök, sőt – kisebb számban ugyan, de – esetenként a magasabb képesítést igénylő hiányszakmák is (például orvos), és a migránsok növelhetik a társadalom kulturális sokszínűségét is. Hátrányként jelenhetnek meg viszont a nyelvi problémák, a kialakuló faji és etnikai feszültségek, az egészségügyi és lakhatási ellátórendszerek növekvő terhelése. Emellett a saját állampolgárok egy része elvesztheti munkahelyét a beáramló munkaerő miatt, illetve a migránsok megjelenése ösztönözheti a saját,

¹⁹ The Economist reports on how immigrants help both the countries they leave and those to which they move, [online], 2009. 10. 21. Forrás: Youtube.com [2017. 04. 21.].

jó képességű, képzett munkaerő elvándorlását is. A kép tehát korántsem fekete és fehér, mint azt a 2015-ös migrációs válság európai diskurzusában számosan állítják vagy láttatják.

A migrációs trendekről

Napjainkban a nemzetközi migránsok száma körülbelül 244 millió fő (a világ népességének 3,3%-a), a belső migránsok száma pedig eléri a 763 millió főt.²⁰ Vagyis az összes migráns száma meghaladja az egymilliárdot, ami azt jelenti, hogy hét emberből egy migráns. 1990 és 2015 között 60%-kal (152-ről 244 millióra), 2000 és 2015 között pedig 41%-kal (173-ról 244 millióra) nőtt a nemzetközi migránsok aránya. Vagyis míg 1990-ben csupán minden harmincötödik ember volt nemzetközi migráns, napjainkban már minden harmincadik az.

2015-ben a nemzetközi migránsok 67%-a a világ mindössze tíz országában élt: az Egyesült Államokban (46,6 millió, ami az összes migráns 19,1%), Németországban (12 millió, 4,9%) az Oroszországi Föderációban (11,6 millió, 4,75%), Szaúd-Arábiában (10,1 millió, 4,1%), az Egyesült Királyságban (8,5 millió, 3,5%), az Egyesült Arab Emírátságokban (8,1 millió, 3,3%), Kanadában (7,8 millió, 3,2%), Franciaországban (7,7 millió, 3,15%), Ausztráliában (6,7 millió, 2,7%), illetve Spanyolországban (5,8 millió, 2,4%). A legnagyobb arányban migránsok az Egyesült Arab Emírátságokban élnek (a lakosság 88%-át teszik ki), továbbá Katarban (75%), Kuvaitban (74%), Szingapúrban (45%), az európai országok közül pedig Liechtensteinben (63%) és Luxemburgban (44%). Legkisebb arányban Indiában és Haitin (0,4%), illetve Eritreában és Peruban (0,3%), a Fülöp-szigeteken és Szomáliában (0,2%), Kínában, Indonéziában, Mianmarban és Vietnamban (0,1%) élnek. Az európai országok közül Litvániában (4,9%), Szlovákiában (3,3%), Lengyelországban (1,6%), Bulgáriában (1,3%) és Romániában (1,15%) a legkisebb az arányuk.

A nemzetközi migránsok számára a legvonzóbb célterület 2015-ben Európa volt (76 millió migráns élt itt, vagyis minden harmadik ember nemzetközi migráns), azt követte Ázsia (75 millió migránssal), majd Észak-Amerika (54 millióval). A 2000-es években különösen a gazdaságilag felemelkedő Ázsia népszerűsége növekedett meg jelentősen a vándorlók körében, ahova 2000 és 2015 között 26 millió új nemzetközi migráns érkezett.

2014-ben az Európai Unió tagállamaiban 33,5 millió nemzetközi migráns élt, az összes migráns 7%-a. Közülük 14 millió az EU valamelyik másik tagállamából, míg 19,5 millió harmadik országból érkezett (Törökországból 1,63 millió, Marokkóból 1,37 millió, Kínából 0,74 millió, Indiából 0,65 millió, míg Ukrajnából 0,61 millió). Az unió területén élő nemzetközi migránsok közel háromnegyede Németországban, az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Spanyolországban és Olaszországban, vagyis a 28 tagú EU öt országában élt 2014-ben.

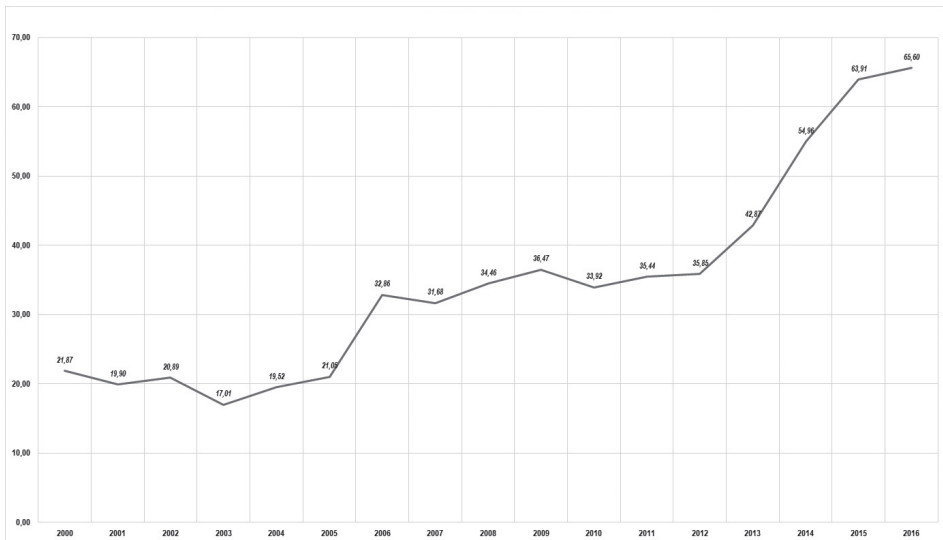
A nemzetközi migránsok körében 2015-ben 48% volt a nők aránya, számuk a nepáli, a moldovai, a lett, az észt, a lengyel és montenegrói migránsok között volt a legmagasabb. Átlag életkoruk 39 év (a világnépességé 29,6 év), közel kétharmaduk (177 millió fő) munkaképes korú (20–64 év közötti), s mindössze 15%-uk 20 év alatti.

²⁰ A részfejezet adatainak forrása ott, ahol nem jelöljük külön: Migration in the World. Fact and Figures on World Migration, [online], 2015. Forrás: Iom.sk [2017. 04. 21.].

Többségük a jobb megélhetést biztosító munka miatt vándorol el lakóhelyéről. A munkavállaló migránsok pénzáutalásai a 2000-es években látványos növekedést mutattak: 2000-ben 132 milliárd dollárt tettek ki, 2010-ben már 440 milliárdot (a világgazdasági válság ellenére is), napjainkra pedig elérték az 538 milliárd dollárt a hivatalos hazautalások. Az előrejelzések szerint 2017-ben tovább növekszik majd ez az összeg, s elérheti a 636 milliárd dollárt. A szakértők azonban hangsúlyozzák, hogy ezek a számok csak a hivatalos csatornákon átutalt összegeket jelzik, s nem tartalmazzák a nem hivatalos úton hazakerülő pénzüsségeket. A munkavállaló migránsok a legnagyobb összegeket 2013-ban az Egyesült Államokból (53,5 milliárd dollár), az Oroszországi Föderációból (37,2 milliárd dollár), Szaúd-Arábiából (34,9 milliárd dollár), Svájc-ból (23,1 milliárd dollár) és Németországból (19,6 milliárd dollár) utalták át, a hazautalások legnagyobb kedvezményezettjei között pedig olyan országok találhatók, mint Kína, India, a Fülöp-szigetek, Mexikó és Nigéria. Az átutalások 74,7%-a (436 milliárd dollár) 2014-ben a fejlődő országokba került.

A migránsokon belül külön csoportot alkotnak a *menekültek*, vagyis azok a kényszer-migránsok, akik származási vagy szokásos lakhelyüket faji, vallási, nemzetiségi vagy politikai üldözés miatt (vagy azért, mert egy üldözött társadalmi csoport tagjai), illetve háborúk és fegyveres konfliktusok miatt kényszerülnek elhagyni. A menekültek csoportján belül megkülönböztethetünk hazájukat elhagyni kényszerülő és az 1951-es genfi egyezmény, illetve annak 1967-es kiegészítő jegyzőkönyve hatálya alá eső nemzetközi menekülteket (refugees), nemzetközi védelemért folyamodó menedékkérőket (asylum-seekers), hontalano-kat (stateless persons), illetve hazájukon belül menekülni kényszerülő belső menekülteket (internally displaced persons, IDPs).²¹

1. ábra: Menekültek száma 2000 és 2015 között (millió)

Forrás: Unhcr.org

²¹ UNHCR's populations of concern, [online]. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 21.].

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) adatai szerint 2000 végén szerte a világban 21,87 millió volt a menekültek száma (ezen belül 12,12 millió nemzetközi menekült, 0,94 millió menedékkérő, illetve 5,99 millió belső menekült). Ez a szám 2015 végére 63,91 millióra – ezen belül a nemzetközi menekültek 16,12, a menedékkérők 3,21, belső menekültek 37,49, a hontalanok pedig 3,68 millióra – nőtt, vagyis 15 év alatt csaknem megháromszorozódott. A menekültként számon tartottak között a belső menekültek száma nőtt a legnagyobb arányban (több mint hatszorosára), de jelentős (csaknem három és félszeres) növekedést mutatott a menedékkérők, illetve a 2004-től számon tartott hontalanok száma is (két és félszeres volt a növekedés).²² 2015 végén a legtöbben Palesztinából (5,2 millió), Szíriából (4,9 millió), Afganisztánból (2,7 millió) és Szomáliából (1,1 millió) érkeztek, míg a legtöbb belső menekült Kolumbiában (6,9 millió), Szíriában (6,6 millió), és Irakban (4,4 millió) volt található. A menekülteket legnagyobb számban befogadó országok között Törökországot (2,5 millió), Pakisztánt (2,6 millió), Libanont (1,1 millió), Iránt (979 ezer), Etiópiát (736 ezer) és Jordániát (664 ezer) tartotta számon az UNHCR.²³

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) előzetes becslése szerint a menekültek száma 2016-ban még növekedni fog (70,1 millióra), és csak 2017-ben várható csökkenés (68,8 millióra). Korántsem biztos azonban, hogy ezt a csökkenést a világ közvéleménye érzékeli fogja. Az összes menekült között ugyanis az említett években még növekedni fog a nemzetközi menekültek száma (2016: 17,1 millió; 2017: 17,2 millió), a menedékkérők száma (2016: 3,45 millió; 2017: 3,51 millió), s csupán a belső menekültek számában várható jelentősebb csökkenés (2016: 39,89 millió; 2017: 37,75 millió). A hontalannak tekintettek száma lényegében változatlan marad (2016: 3,76 millió; 2017: 3,74 millió), s az úgynevezett *visszatérők* (*returnees*) számában, illetve az úgynevezett *belső visszatérők* (*returned IDPs*) számában némi növekedés mutatkozik majd.²⁴ Fontos hangsúlyoznunk – mivel a 2015-ös migrációs és menekültválság európai és hazai diskurzusában szinte szó sem esett róla –, hogy a migrációval foglalkozó nemzetközi szervezetek és kormányok erőfeszítéseinek köszönhetően a menekültek egy kis része (az utóbbi években 3-5%-a) visszatérhet lakóhelyére.²⁵

Az európai migrációs válság okairól

2015-ben rendkívüli migrációs válság alakult ki Európában, amely méretében, összetettségében és kiváltó okainak tekintetében is egyedülálló volt. Több mint 1,39 millió ember kért hivatalosan menedéket a kontinensen, sőt az Európai Határőrizeti Ügynökség (Frontex) számításai szerint akár a 2 milliót is elérhette az év folyamán Európába érkezett menekültek, illetve migránsok száma.²⁶ Nem véletlenül nevezi a szakirodalom és a politikai közbeszéd is a jelenséget a második világháború óta tapasztalt legsúlyosabb menekültválságnak

²² Uo.

²³ Global Trends 2015. Forced Displacement in 2015, [online], 2016. 06. 20. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 22.]

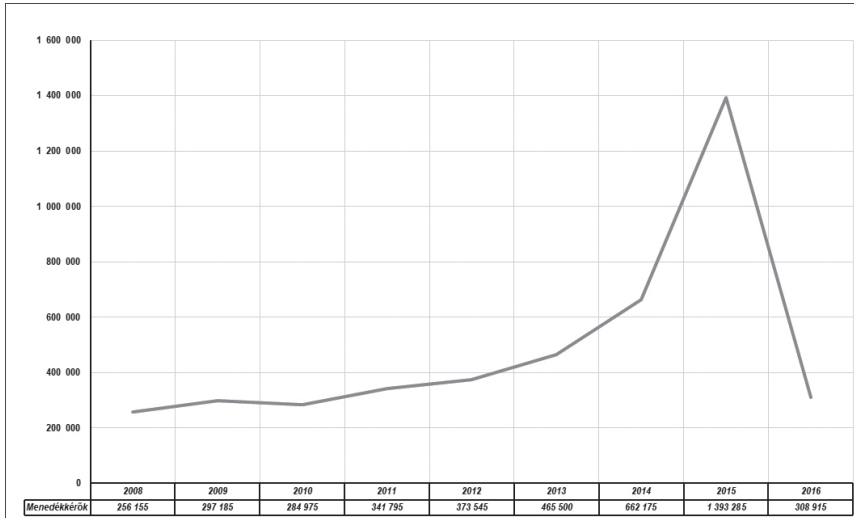
²⁴ Global Appeal 2017 Update, UNHCR The UN Refugee Agency, 2016, 19.

²⁵ UNHCR's populations of concern, [online]. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 21.].

²⁶ Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts, [online], 2016. 03. 04. Forrás: BBC.com [2017. 04. 28.].

a kontinensen. Írásunk e fejezetében előbb a 2015-ben tetőző migrációs válság Európai Unión kívüli okait tárgyaljuk, majd az EU-n belülieket ismertetjük.

2. ábra: Az Európába (EU/EFTA) érkező menedékkérők száma 2008–2016

Forrás: Migrationpolicy.org

Az Európán és az Európai Unión kívüli okokról

A megváltozott biztonsági környezettel összefüggő okokról

A menekültek számának növekedése elsősorban a biztonsági környezet megváltozott, hatalmi viszonyokból eredő alakulásának eredménye, aminek néhány fontos elemét feltétlenül meg kell említenünk. Egyrészt azt, hogy a kényszer migrációra és menekülésre okot adó államok közötti és államokon belüli fegyveres konfliktusok száma már a bipoláris világrend bukását követően növekedésnek indult.²⁷ Másrészt, hogy a 2000-es évek végére egy olyan nemzetközi rend alakult ki, ahol az Egyesült Államok és a globális ambíciókkal rendelkező nagyhatalmak mellett (ilyen például Oroszország, Kína és az Európai Unió) a regionális nagyhatalmak is egyre jelentősebb befolyással rendelkeznek saját régiójukon belül (a közel-keleti térségben például ilyen Irán, Törökország, Szaúd-Arábia és Izrael). Erősödésük lehetővé teszi, hogy a hagyományos nagyhatalmak mellett a regionális nagyhatalmak is a konfliktusok meghatározó külső szereplőjévé váljanak, jelentősen befolyásolva azok intenzitását. Harmadrészt jelentősen növekedett a nem állami biztonságpolitikai szereplők száma és befolyása is (így például az afgán tálibokhoz, a nigériai Boko Haramhoz, a szómáliai al-Shababhoz és a szíriai-iraki ISIS-hez hasonló fegyveres csoportoké), amelyek

²⁷ Uppsala Conflict Data Program, [online]. Forrás: Ucdp.uu.se [2017. 04. 25.].

modern fegyverekkel kis létszámuk ellenére is igen nagy népességmozgásokat képesek kiváltani.²⁸ Mindezek együttesen azt eredményezték, hogy a fegyveres konfliktusok többszeplőssé váltak, megoldásuk pedig egyre nehezebbé, így az összetűzések elhúzódtak vagy állandósultak, ami egy idő után a konfliktuszónák mind több lakóját készítette vagy kényszerítette menekülésre. Ráadásul a bipoláris világrend bukását követően a legtöbb migrációt kiváltó és felerősítő konfliktus a Közel-Keleten vagy Afrikában robbant ki, vagyis az Európával szomszédos térségekben.²⁹

A migrációt kiváltó és felerősítő konfliktusokra a legjobb példák a szíriai, az iraki, az afgán és líbiai polgárháborúk. Ezek azok az évek óta elhúzódó események, amelyeknek a statisztikai adatok alapján meghatározó szerepük volt a 2015-ös európai migrációs válság kialakulásában. Míg ugyanis a 2015-ben Európába érkező migránsok között a szíriai, az iraki és afgán polgárháború elől menekülők voltak a legnagyobb arányban (szíriai 29%, afgán 19%, iraki 13%), addig a Kadhafi-rendszer összeomlása és az azt követő líbiai káosz a szubszaharai térség fegyveres konfliktusai (Nigéria, Eritrea és Szomália) elől menekülők számára nyitotta meg a kaput Európa felé. 2011 előtt ugyanis az észak-afrikai autoriter rendszereknek kulcsszerepük volt az Afrikából érkező migránsok feltartóztatásában, amit a jelenlegi Líbia képtelen teljesíteni.

Fontos hangsúlyozni, hogy a migráció ütemét az említett konfliktusok belső dinamikája is döntően befolyásolja. Szíria esetében például a polgárháború első két évében (2012–2013) a szemben álló felek közötti frontvonalak állandók és stabilak, a hátszágok pedig mindkét oldalon viszonylag békések voltak. Az úgynevezett Iszlám Állam (IS) 2014-es katonai megerősödésével, majd 2015-ös terjeszkedésével, illetve az ellene való nemzetközi fellépéssel azonban – vagyis a 2014 szeptemberében meginduló és máig elhúzódó bombázásokkal – ez a helyzet alapvetően változott. Az életkörülmények az ISIS által elfoglalt vagy a más felkelők által uralt területeken drasztikusan romlottak, Bassár el-Asszad rendszere pedig egyre kevésbé volt képes ellátni az általa ellenőrzött területek lakosságát, amelynek létszáma a polgárháborús belső menekültek megjelenésével 2015 közepére gyakorlatilag megduplázódott.³⁰ Mindezek következtében valószínűleg azok is elbizonytalanodtak (s a migráció mellett döntöttek), akik az elmúlt években még reménykedtek abban, hogy a kormánycsapatok és a Hezbollah majd rövid idő alatt visszaállítják a rendet az országban.

A konfliktusok szomszédságában lévő államok menekültügyi rendszereinek megtartóképtelenségéről

Miként már korábban jeleztük, magatartásukat tekintve alapvető különbségek mutathatók ki az önkéntes és kényszerszermigránsok között. Ez utóbbiak ugyanis különböző üldöztetés

²⁸ Marsai Viktor: A migrációs diskurzus margójára I. – Afrika mint kibocsátó régió, *SVKK Elemzések*, 2016/13, 7. [online], 2016. 09. 19. Forrás: Uni-nke.hu [2017. 04. 27.].

²⁹ Csak felsorolászerűen említve a jelenleg is zajló válságok és konfliktusok helyszíneit: Afganisztán, Dél-Szudán, Eritrea, Irak, Jemen, Kenya, Közép-afrikai Köztársaság, Mali, Szíria, Szomália, Szudán, Ukrajna. Lásd: Etl Alex: Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozójának kontextusa és eredményei, *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 8. évf. 2015/3, 114–124.

³⁰ A polgárháború frontvonalainak 2014 és 2016 közötti változásai kiválóan nyomon követhetők itt: Syria Timelapse–March 2014–January 2016, [online], 2016. 01. 12. Forrás: Youtube.com [2017. 04. 28].

miatt hagyják el otthonaikat, vagyis korántsem önkéntes a mobilitási hajlandóságuk. Ez azt eredményezi, hogy a kényszeremigránsok és -menekültek túlnyomó többsége elsőként a krízisövezetek közvetlen környezetét, az első biztonságosnak vélt területet tekinti migrációs célpontjának, s onnan csak abban az esetben távozik, ha reménytelenné válik az otthonába való visszatérés, vagy az életkörülményei ezen a helyen is tartósan elviselhetetlenné válnak. A szíriai menekültek esetében az ilyen első biztonságos helyet – ahol életüket és fizikai létüket nem fenyegeti veszély – Törökország, Libanon és Jordánia jelentette és jelenti ma is. Itteni létüket pedig az említett országok menekültügyi rendszereinek működőképessége, ellátási színvonala – szélesebb értelemben: megtartóképessége – befolyásolja. Alapvetően ettől függ további hajlandóságuk a migrációra. A 2015-ös európai migrációs válság egyik kulcsfontosságú okaként a szakértők és a szakirodalom éppen az említett menekültügyi rendszerek megtartóképtelenségét jelöli meg. Nyomon követhető e megtartóképtelenségét két alapvető oka – az ellátást igénylő menekültek növekvő száma és az ellátásukhoz szükséges források elégtelensége – az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának szíriai menekülthelyzettel foglalkozó honlapján is.³¹ Az UNHCR adatai szerint napjainkra mintegy 5 millió ember hagyta el Szíriát, s menekült el a környező országokba – Törökországba (2,97 millió), Libanonba (1,01 millió) és Jordániába (658 ezer).³² A 2015-ös válság szempontjából azonban ennél is fontosabb, hogy míg a Szíriából elmenekülők száma 2014–2015-ben növekedett meg a legnagyobb mértékben (2014. januártól 2015. decemberig 2,56 millióról 4,59 millióra), addig a szomszédos országok menekültügyi rendszereinek nemzetközi támogatása épp ebben az időszakban csökkent kritikusan alacsony szintre.³³ 2015-ben ugyanis a menekültek ellátásához szükséges forrásoknak regionális szinten 30%-a, Törökország esetében 36%-a, Libanon és Irak esetében 30%-a, Jordánia esetében pedig mindössze 29%-a volt biztosított.³⁴ Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a befogadó országoknak vagy jelentősen növelniük kellett a szíriai menekültek ellátásához szükséges forrásait, vagy csökkenteniük a menekültellátás színvonalát.

A török hatóságok adatai szerint Törökországban, 2016 márciusában megközelítőleg 3,1 millió fő volt a regisztrált menekültek száma,³⁵ vagyis a szíriaiak mellett további 350 ezer – főleg iraki – menekült is tartózkodott az országban.³⁶ Ankara azonban az Európán kívülről érkező menedékkérőknek nem ad teljes menekültstátuszt, csupán ideiglenes védelmet biztosít számukra. 2016 elején a menekültek mindössze 9,7%-ának, 268 ezer embernek jutott hely a 10 határ menti településen felállított 25 „ideiglenes menedékközpontban”.³⁷ Ezek felszereltsége vegyes képet mutatott: a konténertáborokban vi-

³¹ Syria Regional Refugee Response, Inter-agency Information Sharing Portal, [online]. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 29.]

³² Az említett országok mellett szíriai menekültek találhatók Irakban (236 ezer), Egyiptomban (120 ezer) és Észak-Afrikában (29 ezer).

³³ Nick Cumming-Bruce – Rick Gladstone: U.N. Cuts Food Aid to Refugees From Syria, [online], 2014. 12. 01. Forrás: Nytimes.com [2017. 04. 25.]; Louise Redvers: What refugees really think of aid agencies, [online], 2015. 03. 05. Forrás: Irinnews.org [2017. 04. 25.]; Economic Impacts of Syrian Refugees. Policy Brief: Impact of Syrian Refugees on Host Communities, [online], 2015. 12. Forrás: Rescue.org [2017. 04. 28].

³⁴ Szuhai Ilona – Tálas Péter: A 2015-ös európai migrációs és menekültválság okairól és hátteréről. In: Tálas Péter (szerk.): *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, 14. o.

³⁵ Turkey: Refugee crisis. ECHO Factsheet, [online], 2016. 03. Forrás: Reliefweb.int [2017. 04. 29.].

³⁶ A szerző ezúton mond köszönetet Pénzváltó Nikolettnek a török menekültügyi helyzetre vonatkozó adatok összegyűjtéséért és feldolgozásáért.

³⁷ Current Status in AFAD Temporary Protection Centres, [online], 2016. 04. 18. Forrás: Afad.gov.tr [2017. 04. 23.].

szonylag megfelelők, a 16 sátoztáborban rosszabbak voltak a körülmények. A férőhelyhez nem jutó menekültek túlnyomó része öt határ menti tartományban koncentrálódtott, de sokan próbáltak szerencsét a nagyvárosokban is. Isztambul például körülbelül 400 ezer menekültnek adott otthont.³⁸ Ahmet Davutođlu akkori török miniszterelnök egy 2016. februári nyilatkozata szerint a török kormány a szíriai válság 2011-es kitörése óta 10 milliárd dollárt költött a táborokban élő menekültek ellátására, de legalább további 20 milliárdra lenne szüksége a táborokon kívül élőkrol történő gondoskodásához,³⁹ akikre 2015 októberéig – az EU-val kötött első megállapodásig – saját számításai szerint 8 milliárd dollárt költött a kormány. Ehhez képest a nemzetközi közösség – szintén a törökök szerint – mindössze 418 millió dollárral járult hozzá a terhekhez.⁴⁰ Ráadásul szíriaiak nemcsak a török határokon túlról „érkeztek”: a válság kitörése óta ugyanis több mint 150 ezer szíriai gyermek született Törökországban.⁴¹

Libanon népességének több mint 30%-a menekült, s 2015 végén másfél millióra becsülték a szíriai menekültek számát, de közülük 1,07 milliónyian regisztrálatlanok voltak. A válság 2011-es kitörésétől 2015 végéig több mint 65 ezer szíriai gyermek született itt.⁴² A szíriaiak mellett 494 ezer palesztin és 6 ezer iraki menekült is élt az országban.⁴³ A menekülteket Libanon négy térségében helyezték el (Bekaa – 365 ezer, Bejrút környéke – 305 ezer, Észak-Libanon – 256 ezer, Dél-Libanon – 120 ezer fő), de mivel a libanoni kormánynak az ellátásuk minimális biztosításán kívül nem volt forrása menekülttáborok építésére, többnyire ideiglenes sátoztáborokban vagy elhagyott épületekben kerültek elhelyezésre.⁴⁴ A menekülttáborokban elhelyezett aránya itt sem lehetett túl magas, hiszen a három országban együttesen mindössze 10%-os volt az arányuk. A szíriai menekültek mintegy 1300 településen voltak jelen Libanonban, s a jelenlétük fokozott feszültséget okozott a helyi közösségek számára.⁴⁵ 41%-uk színvonalon aluli szállásokon, ebből 18% informális telepeken élt, komoly egészségügyi és biztonsági kockázatnak kitéve.⁴⁶ A menekültválság miatt a libanoni kormány már 2014 végén lezárta az ország határait, korlátozta a szír menekültek részvételét a munkaerőpiacon, s megnehezítette a tartózkodási engedélyek meghosszabbítását, ami jelentősen csökkentette a szírek megélhetési lehetőségeit, és nehezebbé tette, hogy önállóan gondoskodjanak magukról.⁴⁷ Mivel egyre több szírnek járt le a tartózkodási engedélye, a korlátozások pedig komoly mértékben megnehezítették,

³⁸ Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere göre dağılımı, [online], 2016. 03. 11. Forrás: *Goc.gov.tr* [2017. 04. 23.].

³⁹ Turkish PM warns of new wave of refugees from Syria, [online], 2016. 03. 04. Forrás: *Hurriyetdailynews.com* [2016. 04. 23.].

⁴⁰ Fevzi Kizilkoyun: Türkiye 2011'den bu yana 2.1 milyon Suriyeli mülteciye 8 milyar dolar harcadı, [online], 2015. 10. 28. Forrás: *Hurriyet.com.tr* [2017. 04. 23.].

⁴¹ More than 150,000 Syrian babies born in Turkey: Deputy PM, [online], 2016. 03. 29. Forrás: *Hurriyetdailynews.com* [2017. 04. 23.].

⁴² Doreen Abi Raad: Lebanon strains under weight of refugees, [online] 2016. 01. 07. Forrás: *Catholicnews.com* [2016. 05. 15.].

⁴³ Lebanon: Syria Crisis. ECHO Factsheet, [online], 2016. 03. Forrás: *Reliefweb.int* [2017. 04. 29.].

⁴⁴ Abi Raad: *i. m.*

⁴⁵ Libanonban összesen 3,3 millió ember él szükséghelyzetben, másfél millió libanoni került sérülékeny helyzetbe, s az országban közel 1,2 millió ember él mélyszegénységben, napi kevesebb, mint 2,4 dollárból: ez 75%-kal több embert jelent, mint 2014-ben.

⁴⁶ Lebanon Crisis Response Plan 2015 – Annual Report. UNOCHA, 2016. március 21.

⁴⁷ Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in Lebanon 2015. UNHCR, 2016, 5.

hogy igénybe vegyék az alapvető szolgáltatásokat és megélhetési lehetőségeket, egyre többen döntöttek úgy, hogy elhagyják Libanont.

Jordániában 2015 végén 634 ezer regisztrált szír menekült élt,⁴⁸ 18%-uk hivatalos menekülttáborokban, 82%-uk pedig táborokon kívüli kilenc kisebb településen.⁴⁹ Ez utóbbiak közül néhányban már 2015-ben is több volt a szír, mint a helyi lakos. A hivatalos táborokban a menekültek hozzájuthattak az alapvető szolgáltatásokhoz, a településeken azonban maguknak kellett fedezniük a lakbért, a közlekedést és az egészségügyi ellátást. Erősen korlátozottak voltak tanulmányi lehetőségeik is: közel 90 ezer Jordániába menekült iskolás korú szír nem vett részt hivatalos oktatásban, igaz, közülük 30 ezer informális tanulmányokat folytatott. Mivel a menekültek hivatalosan nem vállalhattak munkát, igen erősen függtek a humanitárius segínytől.⁵⁰ Ezek mértékének 2014–2015-ös csökkenését tapasztalva innen is egyre többen indultak el Európa felé.

A migrációs tranzitországokhoz kötődő okokról

A 2015-ös európai migránsválság szempontjából kulcsfontosságú volt az olyan balkáni tranzitországok helyzete és magatartása, mint Macedónia, Szerbia, Montenegró, illetve a schengeni övezetbe nem tartozó Horvátország. Sőt tranzitországnak volt tekinthető Görögország is, amely ugyan 1992-től tagja a schengeni övezetnek, de menekültügyi rendszere 2009 óta képtelen teljesíteni az uniós menedékjog által támasztott európai követelményeket.⁵¹ Ezek az országok ugyanis nem rendelkeztek sem az Európai Unió schengeni övezetének tagországaikhoz mérhető határvédelemmel, sem pedig uniós szintű menekültügyi rendszerrel, és gazdasági helyzetük sem tette lehetővé egy stabil és hatékony nemzeti menekültügyi rendszer kiépítését. Ráadásul nem is érezték szükségét, hiszen a Nyugat-Európába induló migránsok a szóban forgó országokra eleve úgy tekintettek, mint átmeneti állomásra a célországaik felé vezető úton. Ezért ezeknek az országoknak az volt a legfőbb törekvése, hogy a konfliktuszónákból érkező menekültek és migránsok minél gyorsabban haladjanak át területükön, s ennek érdekében akár utaztatták is őket.⁵² Ezzel a gyakorlattal – az Európai Unió felszólítására és pénzügyi támogatásával – csak 2015 második felétől hagytak fel, s ekkortól fektettek nagyobb hangsúlyt határvédelmük megerősítésére, a migrációra rátelepülő embercsempészettel szembeni fokozottabb fellépésre és a menekültek rendezettebb ellátására. A 2015-ös európai migrációra vonatkozó statisztikákból azonban világosan kiderül, hogy e törekvéseik kezdetben nem voltak túl sikeresek, hiszen a migránsok száma először 2015 decemberében, tartósabban pedig csak 2016 februárjától csökkent.

⁴⁸ A jordániai menekülthelyzetre vonatkozóan lásd 3RP Regional Refugee and Resilience Plan 2015-2016 – 2015 Annual Report. [online], 2016. 05., 50–58. o. Forrás: *3rpsyriacrisis.org* [2017. 04. 26.].

⁴⁹ A három ország közül mindvégig Jordániában volt a legmagasabb a hivatalos menekülttáborokban elhelyezett aránya, jelenleg 21%.

⁵⁰ Jordan Situation Report No. 8. World Food Program, [online], 2016. 03. 15. Forrás: *Wfp.org* [2017. 04. 26.].

⁵¹ A görög menekültügyi rendszer sérti az uniós jogszabályokat, [online], 2009. 11. 10. Forrás: *Helsinki.hu* [2017. 04. 26.]; Állítsák le a menedékkérők visszaküldését Görögországba, [online], 2010. 10. 29. Forrás: *Menedek.hu* [2017. 04. 26.].

⁵² Félsszáz busszal indultak a migránsok Szerbia felé, [online], 2015. 06. 23. Forrás: *Vajma.info* [2017. 04. 26.]. Naponta ezer migráns indul vonattal Macedóniából Szerbiába, [online], 2015. 08. 14. Forrás: *MNO.hu* [2017. 04. 26.].

A nemzetközi embercsempészet szerepéről a migrációs válságban

A 2015-ös migránsválság Európán kívüli okai kapcsán feltétlenül szólnunk kell a migrációra rátelepülő nemzetközi embercsempészetéről is. Mindenekelőtt azért, mert a kelet-közép-európai politikai közbeszédben igen gyakran az embercsempészek is a migráció egyik előidézőjeként jelennek meg, pedig a szervezett bűnözésnek ez a régről ismert fajtája sokkal inkább eszköze és hasznélvezője a migrációnak, miként arra az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) több jelentése is világosan rámutat.⁵³

Tény ugyanakkor, hogy az ezzel foglalkozó bűnözői csoportoknak és hálózatoknak az arab tavasz kezdetétől volt idejük kiépíteni a tömeges embercsempészethez szükséges infrastruktúrát, s ezt viszonylag háborítatlanul teheték. Különösen annak tükrében állíthatjuk ezt, hogy az Europol becslése szerint a 2015-ben Európába érkező menekültek és migránsok több mint 90%-a fizetett a különböző bűnözői csoportoknak, fejenként átlagosan 3-6 ezer dollárt.⁵⁴ Az Európai Unió rendőri együttműködésének szervezete szerint egyébként a migráció növekedésének hatására az embercsempész-hálózatok kiterjedtsége Európában napjainkban már megközelíti a kábítószer-kereskedelmét, a benne részt vevők száma pedig több tízezerre tehető. Az Europol 2015-ben mintegy 250 ügyvezett embercsempész hot spotot azonosított, 170-et az EU-n kívül, 80-at pedig az EU-n belül.⁵⁵ Ezek a bűnszervezetek azonban nem a migrációs hullám gerjesztése és növekedése szempontjából jelentenek biztonsági fenyegetést, hanem az illegális migráció növekedése, az illegális munkaerő-kizsákmányolás és a prostitúcióra való kényszerítés miatt.

A 2015-ös migrációs válság nagyságáról, európai kiterjedtségéről és váratlanságáról

A 2015-ös migrációs és menekültválság egyik okaként gyakran felmerül, hogy az Európai Uniót és tagállamait egyszerűen váratlanul és felkészületlenül érte a minden korábbinál nagyobb migrációs és menekült hullám. Pedig statisztikai értelemben az 1,3 millió hivatalos menedékkérő, vagy a Frontex számításai szerinti 2 millió újonnan Európába érkező nem igazán tűnik jelentős tömegnek, hiszen az 520 milliós Európai Unió lakosságának csupán 0,23%-t, illetve 0,38%-át tették ki. Fontos azonban jeleznünk, hogy a 2015-ös migrációs hullám és következményei igen eltérő mértékben érintették az EU különböző tagállamait. Míg egyeseket rendkívül erőteljesen (például Magyarországot, Ausztriát, Németországot, Belgiumot, Dániát, Svédországot, Norvégiát, Finnországot), másokat „csak” erőteljesen (Görögországot, Bulgáriát, Olaszországot, Franciaországot, Hollandiát, Nagy-Britanniát), megint másokat viszont alig (például a balti államokat, Csehországot, Lengyelországot, Szlovákiát, Romániát, Spanyolországot, Portugáliát).⁵⁶

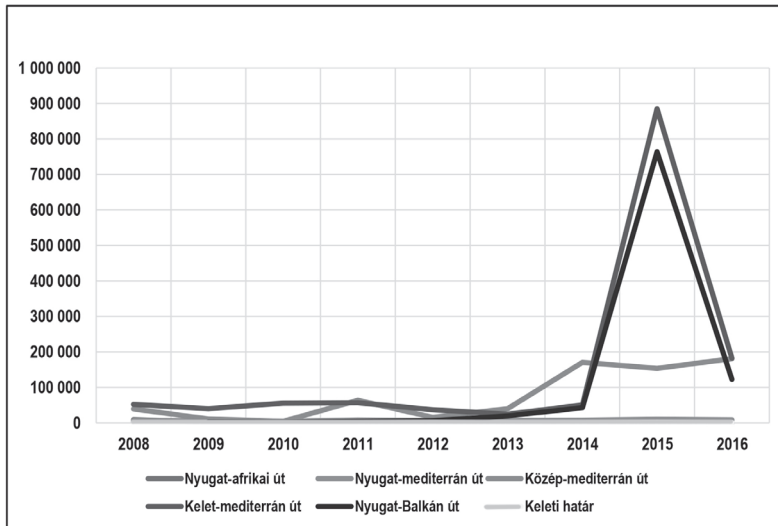
⁵³ Migrant smuggling in the EU, [online], 2016. 02. 22. Forrás: Europol.europa.eu [2017. 04. 26.]; Migrant smuggling Networks. Joint Europol-INTERPOL Report, [online], 2016. 05. 17. Forrás: Europol.europa.eu [2017. 04. 26.].

⁵⁴ Europol: Három és hatmilliárd dollár között kereshettek tavaly az embercsempészek, [online], 2016. 01. 17. Forrás: Mandiner.hu [2017. 04. 26.].

⁵⁵ Migrant smuggling Networks. Joint Europol-INTERPOL Report, 7.

⁵⁶ Az érintettséget – a Frontex adatai alapján – a menedékkérők száma és az adott ország lakosságához viszonyított aránya alapján minősítettük.

3. ábra: Az Európába irányuló migráció 2008–2016

Forrás: Frontex

Jól tetten érhető e különbség az Európába vezető különböző migrációs útvonalak 2015-ös adataiban is.⁵⁷ A menekültek és migránsok 2015-ben ugyanis döntően három fő útvonalon érkeztek az EU területére: a kelet-mediterrán útvonalon (Görögország/Égei-tenger), a nyugat-balkáni útvonalon (Magyarország, Horvátország, Szlovénia), valamint a közép-mediterrán útvonalon (Olaszország és Málta).

2015 folyamán a kelet-mediterrán útvonal vált az elsődleges tengeri migrációs útvonallá. Közel 886 ezer ember érkezett Törökországból Görögországba. Elsősorban a szír menekültek (54%) választották ezt az útvonalat, mert könnyebbnek és biztonságosabbnak találták, de az afgánok (24%) és a pakisztániak (11%) is főként ezen az úton jutottak Európába. A menekültek és migránsok egy része ennek az útnak az embercsempészek segítségével nélkül vágott neki.

A nyugat-balkáni útvonalon 2015-ben közel 765 ezer ember lépett be Szerbiából Magyarországra, illetve – a magyar határzár elkészülte után – Szerbiából Horvátországba, majd Szlovéniába. Az év első három hónapjában még főként koszovóiak érkeztek ezen az útvonalon, de ezt követően drasztikusan csökkent a számuk. Ezzel párhuzamosan azonban növekedett a szíriaiak (12%), illetve azoknak a migránsoknak a száma, akiknek állampolgárságát nem sikerült megállapítani (73%).

A közép-mediterrán útvonalon közel 154 ezer menekült érkezett Európába 2015-ben, főleg Eritreából (25%), Nigériából (14%) és Szomáliából (8%). A legtöbben embercsempészek hajóival utaztak Líbiából, Tunéziából vagy Egyiptomból főként Olaszországba. Líbia instabilitása ellenére is a szubszaharai országokból érkezők első számú belépési pontja maradt.

⁵⁷ Az adatok forrása a Frontex.

A három említett útvonalhoz képest az Európába vezető egyéb migrációs útvonalak leterheltsége – a nyugat-afrikaié (a Kanári-szigetek felé), a nyugat-mediterráné (Spanyolország felé), a keleti határoké (Szlovákia és Lengyelország felé) és a fekete-tengeri (Románia felé) – együttesen sem volt jelentős, alig haladta meg a 10 ezer főt.

Vagyis az Európát érintő 2015-ös migrációs hullámot nem az EU egészének (nem a 28 tagállamnak) kellett kezelnie, hanem a leginkább leterhelt migrációs útvonalakon elhelyezkedő tagállamoknak, illetve a migránsokat befogadóknak. Köztük olyan kis EU-tagállamoknak is (például Magyarországnak és Ausztriának), amelyeknek a menekültügyi rendszerét csupán néhány ezer ember befogadására tervezték és alakították ki. Számukra a több százézes migránstömeg megjelenése valóban válságos helyzetet idézett elő.⁵⁸

Vitatható a migránshullám váratlansága is. Bár a jelenlegi szíriai válság kétségtelesen generációk óta az egyik legnagyobb menekülthullámot idézte elő, jelentős migrációs hullámmal már többször is szembe kellett néznie Európának az elmúlt évtizedek során. Például az 1991-es öbölháború (1,4 millió menekült), az 1991–1995 közötti délszláv háborúk (4 millió), az 1994-es ruandai mészárlás (2,3 millió), az 1999-es Koszovóért folyó háború (860 ezer), az 1999–2000-es második csecsen háború (325 ezer) idején, vagy legutóbb a 2010–2011-es arab tavasz időszakában, amikor Olaszország, Spanyolország és Görögország találta szembe magát jelentős méretű migrációs hullámmal. Ráadásul a migráció és az illegális migráció problémái 2005 óta az egyik prioritásként szerepelnek az Európai Unió dokumentumaiban.⁵⁹ Más kérdés, hogy az említett események végül nem kaptak közös lépésekre ösztönző visszhangot az unión belül. Vagyis a 2015-ben tetőződő migrációs válság nem váratlanul, hanem felkészületlenül érte Európát.

Az Európán és az Európai Unión belüli okokról

Az európai migrációs politikához kapcsolódó okokról

A szakértők szerint négy oka van annak, hogy a közös szabályozás alá tartozó európai migrációs és menekültügyi politikával (amely a menekültügyet, a bevándorlást és az illegális

⁵⁸ Ha a 400 ezer, 2015 folyamán Magyarországra belépő valamennyi migráns menedékjogot kért volna, s annak elbírálására 30 napot számolunk, akkor a magyar menekültügyi rendszernek havonta minimum 34 ezer menekült napi ellátását kellett volna biztosítania. A valóságos szám ennél esetenként természetesen nagyobb lett volna, mivel a menekültek az év folyamán nem arányosan elosztva érkeztek.

⁵⁹ Az EU és a Mediterrán térség közötti kapcsolatok. Az Európai Parlament állásfoglalása a mediterrán partnerségről, [online], 2005. 02. 22. Forrás: [Europarl.europa.eu](http://europarl.europa.eu) [2016. 04. 26.].

migrációt foglalja magában)⁶⁰ és annak intézményeivel⁶¹ az Európai Unió nem tudta hatékonyan kezelni az 2015-ös migrációs válságot. Egyrészt azért, mert az EU a menekültügyre vonatkozó irányelvek kidolgozásánál – mivel tagállamai nem szívesen adták át jogköreiket a bevándorlást illetően – túlzottan széles értelmezési szabadságot hagyott a nemzeti kormányoknak. Lényegében ez a magyarázata annak, hogy az EU-n belül igen eltérő a tagállamok menekültügyi gyakorlata, ami arra ösztönözi a menekülteket, hogy a befogadóbb EU-tagállamokat tekintsek célállomásuknak. Másrészt azért, mert az elvileg kötelező irányelvek számonkérésére és betartatásának ellenőrzésére az unió nem alakított ki hatékony mechanizmust. Harmadrészt azért, mert az európai szabályozók egy része – így például a Dublin III rendelet – betarthatatlannak bizonyult a gyakorlatban. Jó példa erre a görög menekültügyi intézményrendszer 2011-es összeomlása, illetve a 2015-ös menekülthullám magyarországi eseményei.⁶² Végül negyedrészt azért, mert az unió nem biztosította a közös politika betartását érvényesítő és kikényszerítő jogosítványokat a határőrizetért és menekültügyi politikáért felelős európai intézményeinek.⁶³ Vagyis a közös európai bevándorlás- és menekültpolitika főszereplői a tagállamok maradtak, akik viszont közismerten igen eltérően viszonyulnak a bevándorláshoz és menekültüghöz. Ez a probléma már a 2015-ös válságot megelőzően is ismert volt az unió vezetői előtt, hiszen például 2011-ben az Emberi Jogok Európai Bírósága „embertelen bánásmóddal fenyegetőnek tűnő” országnak minősítette Bulgáriát, Olaszországot, Máltát és Magyarországot is.⁶⁴ Annak, hogy a válság ki-robbanását követően a nemzeti megoldások kerültek előtérbe és nem a közös európai megoldások keresése, nagyrészt éppen az a magyarázata, hogy a tagállamok maradtak ennek a területnek a főszereplői. Az európai bevándorlás- és menekültpolitika intézményrendszer azonban nem elsősorban azért vallott kudarcot, mert a válság idején rosszul működött, hanem döntően azért, mert eleve rosszul lett kialakítva. Olyan nemzetközi egyezményekre

⁶⁰ A közös európai menekültügyet irányelvek és rendeletek szabályozzák az Európai Unióban. A 2003-ban elfogadott és 2013-ban módosított *befogadási feltételekről szóló irányelv* fő célja a befogadási feltételekre vonatkozó jobb és harmonizáltabb szabályok biztosítása az unió egész területén. A 2004-ben elfogadott és 2011-ben módosított *kvalifikációs irányelv* a nemzetközi védelem biztosításának feltételeit határozza meg. A 2005-ben elfogadott és 2013-ban módosított *menekültügyi eljárásról szóló irányelv* meghatározza a menedékkérelmezésre irányuló eljárás szabályait. A 2003-ban elfogadott Dublin II rendelet, majd az ennek módosításával 2013-ban megszületett *Dublini III rendelet* a tagállamok felelősségét határozza meg a menedékkérellem elbírálásában az Európai Unióban belül. A 2000-ben elfogadott és 2013-an módosított *Eurodac-rendelet* létrehozta az unió menekültügyi ujjlenyomat-adatbázisát.

⁶¹ Az európai bevándorlás politikájához az alábbi szervezeti és pénzügyi intézményei tartoznak: a 2004-ben létrehozott *Frontex*, amely az Európai Unió határőrizeti szerveinek koordinációjáért felelős, a 2010-ben létrehozott *Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (European Asylum Support Office – EASO)*, amelynek fő feladata, hogy megerősítse a tagállamok közötti együttműködést, valamint segítséget nyújtson a tagállamoknak a válsághelyzetek kezelésében. A terület négy pénzügyi intézményét – a *Külső Határok Alapot*, az *Európai Menekültügyi Alapot*, az *Integrációs Alapot* és az *Európai Visszatérési Alapot* – 2007-ben hozták létre.

⁶² Csiki Tamás – Tálas Péter – Tóth Norbert: Javaslat az európai menekültpolitika cselekvőképességének feloldására. *SVKK Nézőpontok*, 2015/2, [online], 2015. 09. Forrás: Uni-nke.hu [2016. 04. 26.].

⁶³ Az Európai Unió menekültügyi rendszerének kritikájára vonatkozóan lásd: Nagy Boldizsár: Kizárás vagy befogadás. A menekültekre és a migránsokra vonatkozó szabályozás az Európai Unióban. *Café Babel*, 47–48. szám, 2004, 83–92. Menekültek a migrációs stratégiában. Kerekasztal-beszélgetés, *Fundamentum*, 2013/2, szám, 39–51. o. [online]. Forrás: Fundamentum.hu [2017. 04. 26.]; Molnár Tamás: Mily színes e táj? Az Európai Unió menekültügyi acquis-jának kialakulása és fejlődése a kezdetektől napjainkig, *Fundamentum*, 2013/2, szám, 55–63. o. [online]. Forrás: Fundamentum.hu [2017. 04. 26.]; Nagy Boldizsár: Értelmetlen és embertelen a dublini rendszer, [online], 2015. 03. 14. Forrás: Nol.hu [2017. 04. 26.].

⁶⁴ Nagy Boldizsár: Értelmetlen és embertelen a dublini rendszer, [online], 2015. 03. 14. Forrás: Nol.hu [2017. 04. 26.].

lett ugyanis alapozva, amelyek felett eljárt az idő (1951-es genfi egyezmény, 1967. évi jegyzőkönyv), valamint egyes szabályzói úgy lettek kialakítva, hogy nagyobb számú migránstömeg érkezése esetén betarthatatlanok (Dublin III rendelet), intézményei pedig (Frontex, Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal) egyszerűen nem rendelkeznek olyan hatósági jogosítványokkal, amelyek a közös politikához nélkülözhetetlenek.

Az migrációs és menekülthullámhoz kapcsolódó európai szemléletről

A 2015-ös menekült- és migránsválság legalább ilyen fontos okának tartjuk, hogy az Európai Unió nem tudott összehangoltan és összefüggő folyamatként tekintve reagálni a kialakuló és növekvő migrációs hullámra. A migrációs hullám hatékony kezeléséhez ugyanis – hasonlóan a tengeri hullámokhoz – migrációs „hullámtörő rendszerre” van szükség, ami átgondolt, együttes és egyidejű beavatkozást igényel a jelenség által érintett területek kritikus pontjain: a kialakulás helyszínén, a tranzitországokban, a schengeni övezet határországaiban és a befogadó országokban. Nem állíthatjuk, hogy az EU nem tett kísérletet erre, de egyrészt megkésve intézkedett, másrészt a közvélemény számára elsősorban az egyes szereplők egyéni törekvései voltak láthatók. Vagyis a közös megoldás keresése és támogatása helyett a szereplők mindenekelőtt saját problémáik megoldását preferálták. Ha áttekintjük az említett migrációs „hullámtörő rendszer” egyes elemeit, láthatóvá válnak Európa azon mulasztásai is, amelyeket a válság Európán és az Európai Unión belüli okainak tekinthetünk.

Az Európai Unió biztonságpolitikai szerepvállalásának hiányáról

A statisztikai adatok tanúsága szerint az Európába irányuló migránshullám döntő oka – mint már jeleztük – a szíriai polgárháború, illetve a szubszaharai térségből elinduló, migránsokat megállítani képes, stabil líbiai állam hiánya volt. Az Európai Unió számára a menekültválság kezdete óta, sőt már azt megelőzően is e két konfliktus minél gyorsabb csillapítása és megoldása lett volna kulcsfontosságú. Stratégiai szempontból az egyik legnagyobb hiányosságnak azt tartjuk, hogy az Európai Unió sem a szíriai tűzszünet megteremtésében, sem a szíriai rendezésre vonatkozó tárgyalások beindításában, sem pedig a líbiai helyzet rendezésében nem játszott és nem játszik főszerepet, jóllehet e konfliktusok következményeként a menekült- és migránsválság elsősorban Európát érinti. Az Európai Unió egyes tagországai különböző formában persze jelen vannak e válságok felszámolásának folyamatában, de maga az unió – szemben például az Egyesült Államokkal, Oroszországgal,⁶⁵ illetve a regionális nagyhatalmakkal (Törökország, Irán, Szaúd-Arábia, Izrael) – sem katonai, sem biztonságpolitikai értelemben nem főszereplője ezeknek a konfliktusoknak, illetve megoldásuknak. Míg az előbbi bizonyos mértékben érthető, hiszen egy hatékony válság-

⁶⁵ Katonai szempontból a szíriai polgárháború erőviszonyait 2015 során az Oroszországi Föderációnak a szíriai bombázásokba és katonai műveletekbe való 2015. szeptember 30-i bekapcsolódása módosította legerőteljesebben. A szíriai orosz katonai célok elérését – az Aszad-rendszer megerősítését, illetve a rendszer ellenzékének relatív meggyengítését – sem az Egyesült Államok, sem pedig a konfliktus regionális főszereplői (Törökország, Irán, Szaúd-Arábia) nem tudták megakadályozni. Miként azt sem, hogy Oroszország katonai és politikai értelemben is a szíriai polgárháború meghatározó szereplőjévé váljon és maradjon az orosz katonai erők egy részének Szíriából történő 2016. márciusi kivonását követően is.

kezeléshez komoly európai katonai képességekre, ezek megteremtéséhez pedig alapvető fordulatra lenne szükség az európai védelmi kiadások, a védelmi együttműködés és katonai kutatás-fejlesztés terén.⁶⁶ Továbbá erős közös politikai akaratra is, amely az EU megalakítása óta hiányzik a tagállamok részéről. A biztonságpolitikai következetesség hiánya már jóval nehezebben magyarázható. Mert miközben például az Európai Unió későn és mérsékeltlen reagált az európai menekültválságot elmélyítő, és a szíriai polgárháború 300 ezer áldozata többségének haláláért felelős Aszad-rendszert megerősítő szíriai orosz beavatkozásra,⁶⁷ az unió vezetői addig már nem jutottak el, hogy kimondják (akár szembe fordulva az amerikai állásponttal): Európa számára reálisan nincs más lehetőség, mint elfogadni az Aszad-rendszer időleges fennmaradását a szíriai válság megoldásának „áraként”! Vagy másként megfogalmazva: a „demokrácia vagy stabilitás” szíriai dilemmájában nem merték letenni voksukat a stabilitás mellett. De érthetetlen az is, hogy az unió az európai kontinens biztonsága, illetve az európai menekült- és migránsválság enyhítése szempontjából kulcsfontosságú Líbia kapcsán miért nem mutat nagyobb biztonságpolitikai innovációt és aktivitást.⁶⁸ Egy stabil líbiai rendszer ugyanis – hasonlóan a Kadhafi-rendszerhez – jelentősen csökkenthetné a szubszaharai övezetből kiinduló migráció európai hatását.⁶⁹ Amíg az Európai Unió nem lesz képes komoly biztonságteremtő szerepvállalásra a menekülthullámot elindító konfliktusok helyszínein, nem lesz képes hatékonyan kezelni az Európa felé irányuló migráns- és menekülthullámokat sem.

Az európai menekültpolitika elveinek ellentmondásosságáról

A 2015-ös migrációs- és menekültválság, illetve az ezzel kapcsolatos nemzetközi viták során ismét szembesülhettünk egy, az európai menekültpolitika elveivel összefüggő hagyományos problémával is. Nevezetesen azzal, milyen nehezen képes kezelni az Európai Unió azokat a helyzeteket, amikor hirdetett értékei és érdekei látványosan konfliktusba kerülnek. Ilyen a már említett „stabilitás” versus „demokrácia” dilemma Líbia kapcsán, vagy a „stabil autoriter rendszer” versus „baráti kormányzat” dilemma Szíria és Irak esetben. Hasonlót figyelhetünk meg a migránsválsággal kapcsolatban is, ahol rendre kiderül, hogy az európai politikai kultúrában a tagállamok „schengeni szolidaritása” nem azonos mélységű a „menekültpolitikai szolidaritással”. Vagy másként fogalmazva: a schengeni rendszert ugyan mindenki szeretné fenntartani, de menekültpolitikáján ugyanakkor a tagországok egy része még ennek érdekében sem hajlandó változtatni.

⁶⁶ Csiki Tamás: Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozójának háttere és eredményeinek értékelése. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/1, 48–63. o.; Csiki Tamás: A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/2, 77–100. o.

⁶⁷ Georgi Gotev: EU silent as Russia intervenes in Syria, [online], 2015. 10. 01. Forrás: Euroactiv.com [2017. 04. 26.]. A Tanács következtetései Szíriáról, [online], 2015. 10. 12. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 26.].

⁶⁸ Giovanni Faleg: A stable Libya would close the door to Daesh. [online] *CEPS Policy Brief*, No. 340, 1–6. 2016. 03. Forrás: Ceps.eu [2017. 04. 27.].

⁶⁹ Jól látható ez a Frontex adatain is, hiszen míg 2015-ben 153 946 migráns érkezett Európába a líbiai útvonalon, 2016-ban már 181 126.

A konfliktuszónák környezetében található menekültügyi rendszerek európai támogatásának késedelmességéről

A 2015-ös migránsválság elmélyülésében döntő szerepe volt annak is, hogy az Európai Unió lassan és későn kezdte csak el támogatni a Szíriával szomszédos államok menekültügyi rendszereit. Bár ennek szükségességét már az unió 2015 májusában elfogadott migrációs stratégiája is kimondta,⁷⁰ az ezzel kapcsolatos első komoly és konkrét lépésre csupán az EU-tagországok állam- és kormányfőinek 2015. november 29-i Törökországgal való találkozásán került sor.⁷¹ Az unió csak itt vállalta, hogy 3 milliárd euró úgynevezett menekülttámogatási keretet biztosít a legtöbb szíriai menekültet befogadó Törökország számára az ideiglenesen védelemben részesülő szír állampolgárok támogatására. Az összeg első részletének folyósításáról ugyanakkor Olaszország és néhány más tagállam ellenállása miatt a Bizottság csak 2016. március 4-én döntött. 2016 márciusára azonban az Európába irányuló migránshullám jelentősen átírta a novemberi EU–török megállapodás feltételeit, így az EU állam- és kormányfői 2016. március 7-én, majd 17–18-án egy újabb csúcstalálkozót tartottak az ankarai vezetéssel. Ez utóbbi eredményeként⁷² állapotok meg felek arról, hogy 2016. március 20-tól minden Törökországból a görög szigetekre érkező új (irreguláris) migránst – vagyis azokat, akik nem nyújtanak be kérelmet, vagy akiknek a kérelmet elutasítják – az EU költségén visszafordítanak Törökországba. Ekkor egyeztek meg arról is, hogy a görög szigetekről visszaküldött minden egyes szíriai menekültért cserébe egy másik szíriai menekültet telepítenek át az EU-ba. A visszafogadásért cserébe az unió ígéretet tett arra is, hogy felgyorsítja a schengeni övezetbe irányuló vízummentes utazásokra vonatkozó, Törökországgal kapcsolatos tervek megvalósítását, a török EU-csatlakozási folyamat tárgyalását, a 2015 novemberében felajánlott 3 milliárd eurós segély kifizetését, sőt egy további 3 milliárdos támogatásra is ígéretet tett 2018 végével bezárólag. Figyelembe véve, hogy az ankarai vezetés eredetileg azonnali vízummentességre és 10 milliárd eurós támogatásra tartott igényt, továbbá, hogy az Európai Uniónak nemigen vannak külső eszközei a migránsválsággal kapcsolatban, a megállapodás és a 6 milliárdos támogatás észszerű kompromisszum volt (amit egyértelműen bizonyítanak a Frontex adatai is⁷³), jóllehet meg lehetőségen éles sajtókritika fogadta Európa-szerte.⁷⁴ A megállapodást egyébként akkoriban az Európai Unió vezetése sem tartotta a legtokéletesebb megoldásnak, de a rendelkezésre álló eszközök közül a leghasználhatóbbat látta benne.⁷⁵

⁷⁰ Európai migrációs stratégia, [online], Brüsszel, 2015. 05. 13. 7. o. [2017. 04. 26.].

⁷¹ Az EU állam-, illetve kormányfőinek találkozója Törökországgal, 2015.11.29. – EU–Törökország nyilatkozat, [online], 2015. 11. 29. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 28.].

⁷² EU–Törökország nyilatkozat, 2016. március 18. [online], 2016. 03. 18. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 28.].

⁷³ A Frontex az ezen az útvonalon 2015-ben Európába érkező 885 386 migráns helyett 2016-ban 182 534 főt, 2017 januárja és márciusa között pedig 5200 főt tartott nyilván.

⁷⁴ EU, Turkey Agree To Draft Migrant 'Swap' Deal, Amid Criticism, [online], 2016. 03. 08. Forrás: Rferl.org [2017. 04. 26.]; Stephanie Nebehay – Gabriela Baczyńska: U.N., rights groups say EU-Turkey migrant deal may be illegal, [online], 2016. 03. 09. Forrás: Reuters.com [2017. 04. 28.]; Questions and criticism as EU-Turkey migration deal takes effect, [online], 2016. 03. 20. Forrás: Euronews.com [2017. 04. 28.].

⁷⁵ EU–Törökország migrációs megállapodás: nem tökéletes, de még a leghasználhatóbb eszköz, [online], 2016. 04. 13. Forrás: Europarl.europa.eu [2017. 04. 28.].

A migrációs tranzitországokkal kapcsolatos európai politika megkésettységéről

Szemben a szakértők egy részének javaslatával, az Európai Unióhoz, illetve annak schengeni övezetéhez csatlakozni kívánó balkáni migrációs tranzitországok számára (Macedónia, Szerbia, Horvátország) az Európai Unió hivatalosan nem tette politikai kritériummá az unióval való menekültügyi együttműködést.⁷⁶ Tény ugyanakkor, hogy a migrációs válság során – ha erősen megkéssve is, de – jelentős lépések történtek az említett országok és az EU menekültügyi politikájának összehangolására. Az unió már említett 2015. májusi migrációs stratégiájában a migrációs tranzitállamokról csupán annyi szerepelt, hogy az EU szorosan figyelemmel követi a Nyugat-Balkánt.⁷⁷ Az első olyan magas szintű találkozóra, amelynek központi kérdése a migráció volt, 2015. augusztus 27-én került sor az érintett országok és az unió vezetői között.⁷⁸ Ekkor állapodtak meg abban, hogy Németország – mint a legnagyobb európai befogadó ország – pénzügyileg is támogatja a térség országait a menekültprobléma kezelésében, és 1 millió euró azonnali segílyt nyújt (600 ezer eurót Szerbiának és Macedóniának) a menekültek élelmezési, tisztálkodási és egészségügyi ellátásának javítására. Megállapodtak arról is, hogy az unió és a nyugat-balkáni államok együtt lépnek fel az embercsempészek ellen. Az EU emellett 600 milliós fejlesztési csomagot ajánlott fel a térség országainak az energetikai, közúti és vasúti infrastruktúra fejlesztésére, s bejelentették azt is, hogy 200 ezer új munkahelyet teremtenek a következő másfél évtizedben, valamint a következő években 24 projektet indítanak el 7,7 milliárd euró értékben.⁷⁹ Hasonló találkozókra került sor 2015. október 8-án és 15-én is. Az első találkozón a humanitárius segítségnyújtás fokozásáról, a menekültügyi információáramlás bővítéséről, a regisztráció és a kérelemelbírálás gyorsításáról, a határellenőrzés, illetve a rendőrségi és igazságügyi együttműködés erősítéséről, továbbá az embercsempészettel szembeni erőteljesebb fellépésről állapodtak meg a résztvevők.⁸⁰ Az október 25-i találkozón egy 17 pontos cselekvési program végrehajtásáról állapodtak meg, amelynek területei az állandó információcsere, a másodlagos migrációs mozgás korlátozása, a menekültek támogatása, a menedék- és pihenőhely biztosítása, a migrációs hullám közös kezelése, a határigazgatás, az embercsempészet és emberkereskedelem, a menekültek és migránsok tájékoztatása és nyomon követése voltak.⁸¹ Emellett az október 8-i találkozón egy 17 milliós uniós segílyt is megítéltek Szerbiának és Macedóniának.

⁷⁶ Csiki et al.: *i. m.*

⁷⁷ Európai migrációs stratégia, [online], Brüsszel, 2015. 05. 13. 7. o. [2017. 04. 26.].

⁷⁸ A 2015. augusztusi Nyugat-Balkán-csúcstalálkozón Albánia, Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Franciaország, Horvátország, Koszovó, Macedónia, Montenegró, Németország, Olaszország, Szerbia és Szlovénia állam- és kormányfői, valamint az Európai Unió képviselői vettek részt.

⁷⁹ George Jahn: Balkan migration summit overshadowed by dozens of dead migrants found in truck in Austria, [online], 2015. 08. 27. Forrás: Usnews.com [2017. 04. 28.]; Pintér Bence: Kihagyták Magyarországot a nyugat-balkános migrációs konferenciáról, [online], 2015. 08. 28. Forrás: Mandiner.hu [2017. 04. 28.].

⁸⁰ Konferencia a Földközi-tenger keleti térségében és a Nyugat-Balkánon húzódó útvonalról, 2015.10.8. [online], 2015. 10. 08. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 26.].

⁸¹ Európai Bizottság – Sajtóközlemény. Találkozó a nyugat-balkáni migrációs útvonal témájában: tizenhét pontos cselekvési tervben állapodtak meg a vezetők, [online], 2015. 10. 25. Forrás: Europa.eu [2017. 04. 28.].

A schengeni határvédelemmel kapcsolatos európai politikáról

A tranzitországokba érkező menekültek számának csökkenését a statisztikai adatok először 2015 decemberében, egyértelműen pedig 2016 februárjától jelezték. Ez a balkáni határok lezárásának volt az eredménye, annak ellenére, hogy a határzárakat hivatalosan nem támogatta, sőt kezdetben erősen bírálta az Európai Unió vezetése. Elsőként Bulgária zárta le Törökországgal közös határát 2014 januárjában egy 30 kilométeres, majd 2015 januárjától egy 166 kilométer hosszúra tervezett 3 méter magas kerítéssel,⁸² amelyből 2016 tavaszára 146 kilométernyi készült el.⁸³ A szófiai vezetés ugyanekkor azt is bejelentette, hogy – amennyiben szükséges lesz – kerítést épít a bolgár–görög határra is.⁸⁴ Másodikként 2015 szeptemberében a magyar–szerb határon készült el egy 175 kilométer hosszú 4 méter magas ideiglenes műszaki határzár.⁸⁵ Hasonló lépéseket jelentett be 2015 őszén Macedónia és Szlovénia is. Macedónia a Görögországgal közös határát zárta le, előbb rendőri és katonai erővel, majd 2015 novemberétől kerítéssel is, amit eredetileg 320 kilométer hosszúra terveztek, de amelyből napjainkig csak 30 kilométer készült el.⁸⁶ Ljubljana november elején jelentette be, hogy a migrációs válság humanitárius következményei miatt kerítést épít a szlovén–horvát határra, amiből igen gyorsan megépült egy 176 kilométeres szakasz.⁸⁷ Valamennyi határkerítést építő kormány ideiglenesnek tekinti a megoldást, amelyet az illegális migráció megfékezésének, a menekültek rendezett és ellenőrizhető belépésének szükségességével indokol. A határzárak építését a nyugat-balkáni útvonalon ennek ellenére igen éles kritika érte és éri az EU nem egy vezetője részéről is. A Frontex véleménye megoszlott a kérdéssel: míg egy 2016-os jelentése szerint az Európára irányuló migrációs nyomás enyhülésének egyik legfőbb oka a balkáni határok lezárása, nem pedig az EU Törökországgal kötött megállapodása, a szervezet elnöke, Fabrice Laggeri egy interjújában úgy fogalmazott, hogy „a kerítések hosszú távon nem állítják meg a migránsokat”.⁸⁸ A 2015-ös válság idején ideiglenes műszaki határzár építése nem csupán a tranzit- és a határországokban merült fel. Novemberben Ausztriában is bejelentették, hogy a kormány 2,2 méter magas

⁸² Rick Lyman: Bulgaria Puts Up a New Wall, but This One Keeps People Out, [online], 2015. 04. 05. Forrás: Nytimes.com [2017. 04. 28.]; Bulgaria to extend fence at Turkish border to bar refugee influx, [online], 2015. 01. 14. Forrás: Reuters.com [2017. 04. 28.].

⁸³ Nick Thorpe: Migrant crisis: Bulgaria tightens border with Turkey, [online], 2016. 06. 03. Forrás: BBC.com [2017. 04. 28.].

⁸⁴ Angel Krasimirov – Hugh Lawson: Bulgaria says ready to erect fence on border with Greece, [online], 2016. 03. 25. Forrás: reuters.com [2017. 04. 28.].

⁸⁵ Farkas Ádám – Horváth Tibor – Padányi József – Petruska Ferenc: A Magyar Honvédség feladatai, szerepének és helyzetének jogi aspektusai a tömeges migráció kapcsán. In: Tálas Péter (szerk.): *Magyarország és a 2015-ös európai... i. m.*, 159–177. o.

⁸⁶ John Stevens: Macedonia reveals plans to build 200 mile long fence on its border with Greece protected by guards armed with Tasers ahead of EU summit on how to deal with the migrant crisis, [online], 2016. 03. 06. Forrás: Dailymail.co.uk [2017. 04. 28.].

⁸⁷ Barbara Surk: Slovenia Builds Border Fence to Stem Flow of Migrants, [online], 2016. 11. 11. Forrás: nytimes.com [2017. 04. 28.]; Slovenia starts building fence to control flow of refugees, [online], 2016. 11. 11. Forrás: TheGuardian.com [2017. 04. 28.]; Vedran Pavlic: Slovenia Constructing Border Fence on Ancient Roman Wall, [online] 2017. 03. 06. Forrás: Total-croatia-news.com [2017. 04. 28.]; Marad a drótkerítés a szlovén–horvát határon, [online], 2016. 05. 25. Forrás: Ujszo.com [2017. 04. 28.].

⁸⁸ Blockade der Balkanroute war wirksamer als der Türkei-Deal, [online], 2016. 06. 12. Forrás: Welt.de [2017. 04. 28.]; „Europe Has an Obligation to Help”, [online] 2016. 03. 31. Forrás: Zeit.de [2017. 04. 28.].

kerítés megépítését tervezi a szlovén-osztrák határ egy 3,7 kilométeres szakaszán.⁸⁹ A bejelentésnek azért lett nagy hírértéke, mert mindkét ország a schengeni övezet része, és két schengeni tagállam között első alkalommal merült fel műszaki határzár építése.

Az Európai Unió Bizottsága más módon is igyekezett megerősíteni az európai határvédelmet. 2015. május 26-án Brüsszelben bejelentették, hogy az unió a 2015-ös és 2016-os évre megháromszorozza a Frontex Triton műveletéhez szükséges kapacitásokat és eszközöket.⁹⁰ Szeptember 30-án pedig azt, hogy 2015-ben 1,3 milliárd euróval, 2016-ban pedig 600 millió euróval támogatja meg a Frontex, az Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal és az Europol létszámnövelését. Az Európai Határőrizeti Ügynökség létszámát 400-ról 1000 főre bővítik, s további 1500 tagállami szakértőt bocsátanak rendelkezésére, akik három nap alatt bevetethetők.⁹¹ Végül 2015. december 15-én arról is döntöttek, hogy Európa külső határainak védelme érdekében létrehozzák az Európai Határ- és Parti Őrséget.⁹² Bár az új szervezet létrehozásáról alig négy hónap alatt megállapodtak a tagállamok, de két ponton lényegesen megváltoztatták az eredeti tervet. Egyrészt az Európai Határ- és Parti Őrség bevetéséről nem a Bizottság, hanem – a Frontex javaslatára – az Európai Tanács dönt (vagyis végső soron a tagállamok). Másrészt, ha egy tagállam elutasítja a határ- és parti őrség területén való alkalmazását, csupán szankciókat lehet vele szembe foganatosítani.⁹³ Vagyis a formálisan közös határvédelem továbbra is a tagállamok kezében marad. Ez pedig azt eredményezheti, hogy – miként az 2015-ben több helyen is megtörtént – a schengeni külső határok védelmével elégedetlen tagállamok a schengeni belső határellenőrzés visszaállításának eszközével élnek.

Az európai menekültpolitika jogi szabályozásának problémáiról

A 2015-ös menekült- és migránsválság elmélyüléséhez és az erről folyó nemzetközi vita kiélesedéséhez az európai menekültügyi politika már korábban jelzett rossz szabályozottsága is hozzájárult. A legnagyobb problémát az jelenti, hogy a Dublin III rendelet értelmében a határvédelem mellett a schengeni határországokra hárul a menekültek regisztrációja és a menekültkérelmek elbírálása is. Ezeknek az országoknak azonban nincsenek megfelelő eszközei egy nagyobb méretű menekülthullám schengeni határoknál történő feltartóztatására, sem pedig arra, hogy menekültömegek célországokba történő továbbutazását – akárcsak a menedékjogi eljárás idejére – megakadályozzák. Ennek megfelelően az uniós határországok csak akkor képesek a hatékony határvédelemre, ha a menekültek regisztrációját és a menedékjogi eljárást az Európai Unió területén kívül lehetne elvégezni,

⁸⁹ Austria to build fence on Slovenia border, [online], 2015. 11. 13. Forrás: Dw.com [2017. 04. 28.].

⁹⁰ Frontex expands its Joint Operation Triton, [online], 2015. 05. 26. Forrás: Frontex.europa.eu [2017. 04. 28.].

⁹¹ Managing the Refugee Crisis: Budgetary measures under the European Agenda on Migration, [online], 2015. 09. 30. Forrás: ec.europa.eu [2017. 04. 28.].

⁹² Az Európai Határ- és Parti Őrség létrehozása Európa külső határainak védelme céljából. Európai Bizottság – Sajtóközlemény Strasbourg, 2015. december 15. [online], 2015. 12. 15. Forrás: Europa.eu [2017. 04. 28.]; Európai határőrség felállításáról szóló nyilatkozatot fogadtak el, [online], 2016. 05. 13. Forrás: Hirtv.hu [2017. 04. 28.].

⁹³ Dűlőre jutottak a tagállamok az európai határőrségről, [online], 2016. 04. 21. Forrás: Bruxinfo.hu [2016. 04. 28.]

például úgynevezett menekültügyi oltalmi övezetekben.⁹⁴ Bár napjainkig még nem került sor ilyenek létrehozására, a kérdés napirenden van az unión belül. Ráadásul a görög szigeteken (Leszbosz, Kiosz, Szamosz, Lerosz, Kosz), valamint az Olaszországban (Lampedusa szigetén, illetve a szicíliai Pozzallóban, Portóban, Villa Sikaniában, Trapaniban, Augustában és Tarantóban) uniós támogatással kialakított 13 hot spot számos tekintetben már így működik.

A Dublin III rendelet felülvizsgálata az Európai Bizottság 2015. május 13-án kiadott közleményével („Európai Migrációs Agenda”⁹⁵) összhangban 2015 őszén elkezdődött, de igen lassan és vontatottan halad. Elsősorban azért, mert ennek képezi részét a krízishelyzetekben alkalmazandó úgynevezett állandó áthelyezési mechanizmus („kvótarendszer”) is, amelyet az EU-tagállamok egy része igen határozottan elutasít. A kvótarendszer az az intézmény, amely a menekült- és migránsválság kezdete óta leginkább megosztja az EU tagállamait. Jelenleg úgy tűnik, hogy a fenntartását támogató és ellenző tagállamok közötti kompromisszumot az önkéntesség elvének visszaállítása, illetve ennek hiányában egy úgynevezett virtuális kvóta bevezetése jelentheti.⁹⁶ Bár az EU Bizottságának úgynevezett szolidaritási hozzájárulásról szóló javaslata erre emlékeztet, de a hozzájárulás megjelölt mértéke még mindig elfogadhatatlanul irreális.⁹⁷

A 2015-ös európai menekült- és migránsválság egyik legfőbb tanulsága, hogy az Európára nehezedő tömeges menekülthullám nyomása csak komplex, összehangolt és közös cselekvéssel csökkenthető. Ennek részét kell képezze (a) a kiindulási helyen az elvándorlást előidéző tényezők orvoslása; (b) az elvándorlási kiindulópont közvetlen környezetében lévő országok menekültügyi rendszereinek támogatása; (c) a migrációs útvonalon fekvő országok bevonása a menekültkérdés kezelésébe; (d) a hatékony és szigorú európai határvédelem; (e) a menekültek gyors regisztrálása; illetve (f) a menekültügyi eljárások gyorsítása. Ezek megoldása nélkül Európa nem fogja tudni kezelni a migrációs hullámokat, márpedig erre a jövőben is nagy szüksége lesz, mivel a legtöbb stratégiai előrejelzés szerint a migránsok és menekültek száma az elkövetkezendő évtizedekben – az afrikai demográfiai tendenciák és klímaváltozás miatt – csak növekedni fog.

⁹⁴ Az Európai Unió menekültügyi oltalmi övezetei olyan, a nagyobb európai migrációs útvonalak mentén létrehozott, EU-adminisztráció alatt álló védett területek lennének, amelyeket az unió tart fenn; amelyek a közös európai politikában is érvényesülő humanitárius elvek alapján működnek; s ahol az unió menekültügyi szakemberei az EU előírásainak megfelelően regisztrálják, illetve lefolytatják a menedékjogi eljárásokat. Vagyis itt döntenék el, hogy ki jogosult, illetve ki nem a menekültstátuszra vagy az oltalmazott státuszra. Az oltalmi övezetek létrejöttét követően az unió területére csak az a menekült léphetne be, aki az oltalmi övezetből érkezik és rendelkezik az ott kiállított menekültvízummal. Azok, akik az oltalmi övezetet megkerülve – az ott kiállított menekültvízum nélkül – akarnának belépni a schengeni övezetbe, szigorúan visszatoloncolásra kerülnének az oltalmi övezetbe. Lásd: Csiki et al.: *i. m.*

⁹⁵ Eredményesebb migrációkezelés: az európai migrációs stratégia. Európai Bizottság, Sajtóközlemény, Brüsszel, 2015. 05. 13. [online], 2015. 05. 13. Forrás: Europa.eu [2017. 04. 28.].

⁹⁶ Lásd erről: Csiki et al.: *i. m.*

⁹⁷ 80 milliós bírságot fizetettne a Bizottság minden elutasított migráns után, [online], 2016. 05. 04. Forrás: Mandiner.hu [2017. 04. 28.].

FELHASZNÁLT IRODALOM

1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről, [online]. Forrás: Net.jogtar.hu [2017. 04. 19.]
2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról. I. Fejezet, Értelmező rendelkezések, [online]. Forrás: Net.jogtar.hu [2017. 04. 19.]
- 3RP Regional Refugee and Resilience Plan 2015-2016 – 2015 Annual Report, [online], 2016. 05. 50–58. o. Forrás: 3rpsyriacrisis.org [2017. 04. 26.]
- 80 milliós bírságot fizetett a Bizottság minden elutasított migráns után, [online], 2016. 05. 04. Forrás: mandiner.hu [2017. 04. 28.]. [online] 2016. 05., 50–58. o.
- Doreen Abi Raad: Lebanon strains under weight of refugees. [online], 2016. 01. 07. Forrás: Catholicnews.com [2016. 05. 15.]
- A görög menekültügyi rendszer sérti az uniós jogszabályokat, [online], 2009. 11.10. Forrás: Helsinki.hu [2017. 04. 26.]
- A Tanács 2001/55/EK Irányelve (2001. július 20.) a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumkövetelményeiről, valamint a tagállamok események befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről. [online], 2001. 08. 07. Forrás: Ec.europa.eu [2017. 04. 19.]
- A Tanács következtetései Szíriáról, [online], 2015. 10. 12. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 26.]
- Állítsák le a menedékkérők visszaküldését Görögországba, [online], 2010. 10. 29. Forrás: menedek.hu [2017. 04. 26.]
- Asylum in the EU Member States. Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015. Eurostat, News Release 44/2016, [online], 2016. 03. 04. Forrás: Ec.europa.eu [2017. 04. 21.]
- Austria to build fence on Slovenia border, [online], 2015. 11. 13. Forrás: Dw.com [2017. 04. 28.]
- Az EU állam-, illetve kormányfőinek találkozója Törökországgal, 2015.11.29.–EU–Törökország nyilatkozat, [online], 2015. 11. 29. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 28.]
- Az EU és a Mediterrán térség közötti kapcsolatok. Az Európai Parlament állásfoglalása a mediterrán partnerségről, [online], 2005. 02. 22. Forrás: Europarl.europa.eu [2016. 04. 26.]
- Az Európai Határ- és Parti Őrség létrehozása Európa külső határainak védelme céljából. Európai Bizottság – Sajtóközlemény Strasbourg, 2015. december 15. [online], 2015. 12. 15. Forrás: Europa.eu [2017. 04. 28.]
- Blockade der Balkanroute war wirksamer als der Türkei-Deal, [online], 2016. 06. 12. Forrás: Welt.de [2017. 04. 28.]
- Van Den Boogart, E. – Emmer, P. C.: Colonialism and Migration: an Overview. In: Emmer, P. C. (ed.) *Colonialism and Migration; Indentured Labour Before and After Slavery*. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1986, 3–5. o.
- Bulgaria to extend fence at Turkish border to bar refugee influx, [online], 2015. 01. 14. Forrás: Reuters.com [2017. 04. 28.]
- Nick Cumming, Bruce, Rick Gladstone: U.N. Cuts Food Aid to Refugees From Syria. [online], 2014. 12. 01. Forrás: Nytimes.com [2017. 04. 25.]
- Current Status in AFAD Temporary Protection Centres, [online], 2016. 04. 18. Forrás: Afad.gov.tr [2017. 04. 23.]
- Csiki Tamás – Tálas Péter – Tóth Norbert: Javaslat az európai menekültpolitika cselekvőképzetlenségének feloldására. *SVKK Nézőpontok*, 2015/2, [online], 2015. 09. Forrás: Uni-nke.hu [2017. 04. 28.]
- Csiki Tamás: Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozójának háttere és eredményeinek értékelése, *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/1, 48–63. o.
- Csiki Tamás: A gazdasági válság hatása Magyarországgal szövetséges védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére, *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/2, 77–100. o.

- Depillis, Lydia – Saluja, Kulwant – Lu, Denise: A visual guide to 75 years of major refugee crises around the world, [online], 2015. 12. 21. Forrás: Washingtonpost.com [2017. 04. 21.]
- Dűlőre jutottak a tagállamok az európai határőrségről, [online], 2016. 04. 21. Forrás: Bruxinfo.hu [2016. 04. 28.]
- Economic Impacts of Syrian Refugees. Policy Brief: Impact of Syrian Refugees on Host Communities, [online], 2015. 12. Forrás: Rescue.org [2017. 04. 28.]
- Eredményesebb migrációkezelés: az európai migrációs stratégia. Európai Bizottság, Sajtóközlemény, Brüsszel, 2015. május 13. [online], 2015. 05. 13. Forrás: Europa.eu [2017. 04. 28.]
- Etl Alex: Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozójának kontextusa és eredményei. *Nemzet és Biztonság– Biztonságpolitikai Szemle*, 8. évf., 2015/3, 114–124. o.
- EU, Turkey Agree To Draft Migrant 'Swap' Deal, Amid Criticism, [online], 2016. 03. 08. Forrás: Rferl.org [2017. 04. 26.]
- Európai Bizottság – Sajtóközlemény. Találkozó a nyugat-balkáni migrációs útvonal témájában: tizenhét pontos cselekvési tervben állapodtak meg a vezetők, [online], 2015. 10. 25. Forrás: Europa.eu [2017. 04. 28.]
- Európai határőrség felállításáról szóló nyilatkozatot fogadtak el, [online], 2016. 05. 13. Forrás: Hirtv.hu [2017. 04. 28.]
- Európai migrációs stratégia, [online], Brüsszel, 2015. május 13. 7. o. [2017. 04. 26.]
- Europe Has an Obligation to Help, [online], 2016. 03. 31. Forrás: Zeit.de [2017. 04. 28.]
- Europol: Három és hatmilliárd dollár között kereshettek tavaly az embercsempészek, [online], 2016. 01. 17. Forrás: Mandiner.hu [2017. 04. 26.]
- EU–Törökország migrációs megállapodás: nem tökéletes, de még a leghasználhatóbb eszköz, [online], 2016. 04. 13. Forrás: Europarl.europa.eu [2017. 04. 28.]
- EU–Törökország nyilatkozat, 2016. március 18. [online], 2016. 03. 18. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 28.]
- Giovanni Faleg: A stable Libya would close the door to Daesh. CEPS Policy Brief, No. 340, 1–6. o. [online] 2016. 03. Forrás: ceps.eu [2017. 04. 27.]
- Farkas Ádám, Horváth Tibor, Padányi József, Petruska Ferenc: A Magyar Honvédség feladatai, szerepének és helyzetének jogi aspektusai a tömeges migráció kapcsán. In: Tálas Péter (szerk.): *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, 159–177. o.
- Félszáz busszal indultak a migránsok Szerbia felé, [online], 2015. 06. 23. Forrás: vajma.info [2017. 04. 26.]
- Frontex expands its Joint Operation Triton, [online] 2015. 05. 26. Forrás: frontex.europa.eu [2017. 04. 28.]
- Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere göre dağılımı, [online], 2016. 03. 11. Forrás: Goc.gov.tr [2017. 04. 23.]
- Genetic Research, [online]. Forrás: Transpacificproject.com [2017. 04. 20.]
- Global Appeal 2017 Update, UNHCR The UN Refugee Agency, 2016
- Global Trends 2015. Forced Displacement in 2015, [online], 2016. 06. 20. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 22.]
- Georgi Gotev: EU silent as Russia intervenes in Syria, [online], 2015. 10. 01. Forrás: Euroactiv.com [2017. 04. 26.]
- Harmat Árpád Péter: Migrációk a történelemben, [online], 2015. 11. 08. Forrás: Tortenelemcikkek.hu [2017. 04. 20.]
- Harmat Árpád Péter: Nagy migrációk a történelemben, [online], 2015. 10. 18. Forrás: Tortenelemtanulas.blog.hu [2017. 04. 20.]
- Hautzinger Zoltán – Hegedűs Judit – Klenner Zoltán: *A migráció elmélete*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Rendészettudományi Kar, Budapest, 2014
- Jahn, George: Balkan migration summit overshadowed by dozens of dead migrants found in truck in Austria. [online], 2015. 08. 27. Forrás: Usnews.com [2017. 04. 28.]
- Jordan Situation Report No. 8. World Food Program, [online], 2016. 03. 15. Forrás: wfp.org [2017. 04. 26.]
- Kizilkoyun, Fevzi: Türkiye 2011'den bu yana 2.1 milyon Suriyeli mülteciye 8 milyar dolar harcadı, [online], 2015. 10. 28. Forrás: Hurriyet.com.tr [2017. 04. 23.]
- Krasiminrov, Angel – Lawson, Hugh: Bulgaria says ready to erect fence on border with Greece, [online], 2016. 03. 25. Forrás: Reuters.com [2017. 04. 28.]

- Konferencia a Földközi-tenger keleti térségében és a Nyugat-Balkánon húzódó útvonalról, 2015.10.8. [online], 2015. 10. 08. Forrás: Consilium.europa.eu [2017. 04. 26.]
- Lebanon Crisis Response Plan 2015 – Annual Report. UNOCHA, 2016. március 21.
- Lebanon: Syria Crisis. ECHO Factsheet, [online], 2016. 03. Forrás: Reliefweb.int [2017. 04. 29.]
- Lyman, Rick: Bulgaria Puts Up a New Wall, but This One Keeps People Out, [online], 2015. 04. 05. Forrás: Nytimes.com [2017. 04. 28.]
- Managing the Refugee Crisis: Budgetary measures under the European Agenda on Migration, [online], 2015. 09. 30. Forrás: Ec.europa.eu [2017. 04. 28.]
- Marad a drótkerítés a szlovén–horvát határon, [online], 2016. 05. 25. Forrás: Ujszo.com [2017. 04. 28.]
- Marsai Viktor: A migrációs diskurzus margójára I. – Afrika mint kibocsátó régió. SVKK Elemzések, 2016/13, 7. o. [online], 2016. 09. 19. Forrás: Uni-nke.hu [2017. 04. 27.]
- Menekültek a migrációs stratégiában. Kerekasztal-beszélgetés. *Fundamentum*, 2013/2, 39–51. o. [online]. Forrás fundamentum.hu [2017. 04. 26.]
- Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts, [online], 2016. 03. 04. Forrás: BBC.com [2017. 04. 28.]
- Migrant smuggling in the EU, [online], 2016. 02. 22. Forrás: Europol.europa.eu [2017. 04. 26.]
- Migrant smuggling Networks. Joint Europol-INTERPOL Report, [online], 2016. 05. 17. Forrás: Europol.europa.eu [2017. 04. 26.]
- Migration in the World. Fact and Figures on World Migration, [online], 2015. Forrás: iom.sk [2017. 04. 21.]
- Molnár Tamás: Mily színes e táj? Az Európai Unió menekültügyi acquis-jának kialakulása és fejlődése a kezdetektől napjainkig. *Fundamentum*, 17. évf., 2013/2, 55–63. o. [online], Forrás: Fundamentum.hu [2017. 04. 26.]
- More than 150,000 Syrian babies born in Turkey: Deputy PM, [online], 2016. 03. 29. Forrás: Hurriyetaidailynews.com [2017. 04. 23.]
- Nagy Boldizsár: Értelmetlen és embertelen a dublini rendszer, [online], 2015. 03. 14. Forrás: Nol.hu [2017. 04. 26.]
- Nagy Boldizsár: Kizárás vagy befogadás. A menekültekre és a migránsokra vonatkozó szabályozás az Európai Unióban. *Café Babel*, 2004/47–48, 83–92. o.
- Naponta ezer migráns indul vonattal Macedóniából Szerbiába, [online], 2015. 08. 14. Forrás: MNO.hu [2017. 04. 26.]
- Pavlic, Vedran: Slovenia Constructing Border Fence on Ancient Roman Wall, [online], 2017. 03. 06. Forrás: Total-croatia-news.com [2017. 04. 28.]
- Pintér Bence: Kihagyták Magyarországot a nyugat-balkános migrációs konferenciáról, [online], 2015. 08. 28. Forrás: Mandiner.hu [2017. 04. 28.]
- Questions and criticism as EU-Turkey migration deal takes effect, [online], 2016. 03. 20. Forrás: Euronews.com [2017. 04. 28.].
- Louise Redvers: What refugees really think of aid agencies. [online], 2015. 03. 05. Forrás: Irinnews.org [2017. 04. 25.]
- Slovenia starts building fence to control flow of refugees, [online], 2016. 11. 11. Forrás: TheGuardian.com [2017. 04. 28.]
- Standard Eurobarometer 83. Spring 2015. Public opinion in the European Union. 2015. 05.
- Standard Eurobarometer 85. Spring 2016. Public opinion in the European Union. 2016. 05.
- Nebehay, Stephanie – Baczynska, Gabriela: U.N., rights groups say EU-Turkey migrant deal may be illegal, [online], 2016. 03. 09. Forrás: Reuters.com [2017. 04. 28.]
- Stevens, John: Macedonia reveals plans to build 200 mile long fence on its border with Greece protected by guards armed with Tasers ahead of EU summit on how to deal with the migrant crisis, [online], 2016. 03. 06. Forrás: Dailymail.co.uk [2017. 04. 28.]
- Surk, Barbara: Slovenia Builds Border Fence to Stem Flow of Migrants, [online], 2016. 11. 11. Forrás: Nytimes.com [2017. 04. 28.]
- Syria Regional Refugee Response, Inter-agency Information Sharing Portal, [online]. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 29.]

- Syria Timelapse–March 2014–January 2016. [online], 2016. 01. 12. Forrás: Youtube.com [2017. 04. 28.]
- Szuhai Iлона – Tálas Péter: A 2015-ös európai migrációs és menekültválság okairól és hátteréről. In: Tálas Péter (szerk.): *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017
- The Economist reports on how immigrants help both the countries they leave and those to which they move. [online], 2009. 10. 21. Forrás: Youtube.com [2017. 04. 21.]
- Thorpe, Nick: Migrant crisis: Bulgaria tightens border with Turkey, [online], 2016. 06. 03. Forrás: BBC.com [2017. 04. 28.]
- Turkey: Refugee crisis. ECHO Factsheet, [online], 2016. 03. Forrás: Reliefweb.int [2017. 04. 29.]
- Turkish PM warns of new wave of refugees from Syria, [online], 2016. 03. 04. Forrás: Hurriyetdailynews.com [2016. 04. 23.]
- UNHCR's populations of concern, [online]. Forrás: Unhcr.org [2017. 04. 21.]
- Uppsala Conflict Data Program, [online]. Forrás: Ucdp.uu.se [2017. 04. 25.]
- Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in Lebanon 2015. UNHCR, 2016